

Diplomová práce

Analýza občanské války ve Rwandě – aplikace do výuky zeměpisu

Studijní program:

N0114A300076 Učitelství pro 2. stupeň základních škol

Studijní obory:

Anglický jazyk
Zeměpis

Autor práce:

Bc. Vojtěch Machačný

Vedoucí práce:

RNDr. Artur Boháč, Ph.D.
Katedra geografie

Liberec 2023

Zadání diplomové práce

Analýza občanské války ve Rwandě – aplikace do výuky zeměpisu

<i>Jméno a příjmení:</i>	Bc. Vojtěch Machačný
<i>Osobní číslo:</i>	P21000928
<i>Studijní program:</i>	N0114A300076 Učitelství pro 2. stupeň základních škol
<i>Specializace:</i>	Anglický jazyk Zeměpis
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra geografie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

1. Kompilační metoda – analýza dostupné literatury a dalších zdrojů
2. Politicko-geografická analýza
3. Příprava kartografického materiálu
4. Zpracování do požadované formy geografického vzdělávání

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

STRAUSS, Scott, 2000 "Genocide in Rwanda," African Studies Review. Cambridge University Press, 43(2), pp. 126-130.

RETTIG, Max, 2008. Gacaca: Truth, Justice, and Reconciliation in Postconflict Rwanda? African Studies Review, Cambridge University Press, vol. 51, no. 3, pp. 25-50.

LONGMAN, Timothy, 2016. Christianity and Genocide in Rwanda. Oxford University Press.

PRUNIER, Gérard, 1997. The Rwanda Crisis. Cambridge University Press.

Vedoucí práce:

RNDr. Artur Boháč, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání práce:

9. června 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Kamil Zágoršek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 18. října 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval RNDr. Arturu Boháčovi, Ph.D. z Technické univerzity v Liberci za cenné rady, odborné vedení, za spolupráci a především trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnoval. Dále bych chtěl poděkovat ZŠ a MŠ Josefův Důl a jmenovitě potom Mgr. Zdeňku Zoubkovi a Mgr. Daně Tkáčové za možnost realizace praktické výuky konfliktů. V neposlední řadě bych rád poděkoval své rodině a přátelům za jejich podporu.

Anotace

Práce pojednává o genocidě ve Rwandě a jejím následném vývoji se zaměřením především na politickou situaci. Od genocidy v roce 1994 se Rwanda stala jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik na světě a zároveň vykazuje velké zlepšení v ukazatelích lidského rozvoje. Rwanda je tak skvělým příkladem post-konfliktní rekonstrukce. Současně je stát veden vládou jedné strany, která funguje v rámci nominální demokracie s více stranami. Rozvoj se soustředí do velmi malého počtu regionů země, hlasy jsou příležitostně zmanipulované, velké množství moci je soustředěno do několika rukou a neustále probíhá válka, kterou částečně sponzoruje Rwanda. Všechny tyto faktory mají nad sebou ústřední postavu: prezidenta Paula Kagameho. Práce zároveň zkoumá možná východiska řešení konfliktů v Africe a v neposlední řadě pojednává o důležitosti výuky konfliktů na ZŠ.

Klíčová slova: Rwanda, Konflikt, Politika, Hutu, Tutsi, Vzdělávání, Kagame

Annotation

The thesis discusses the genocide in Rwanda and its subsequent development, focusing primarily on the political situation. Since the 1994 genocide, Rwanda has become one of the fastest growing economies in the world while showing great improvement in human development indicators. Rwanda is thus a great example of post-conflict reconstruction. At the same time, the state is led by a one-party government that operates within a nominal multi-party democracy. Development is concentrated in very few regions of the country, votes are occasionally rigged, large amounts of power are concentrated in a few hands, and there is constant war, partly sponsored by Rwanda. All of these factors have a central figure above them: President Paul Kagame. At the same time, the thesis examines possible solutions to conflicts in Africa and, last but not least, discusses the importance of teaching conflicts in elementary schools.

Key words: Rwanda, Conflict, Politics, Hutu, Tutsi, Education, Kagame

Obsah

1. Cíle Práce	6
2. Postup zpracování a použité metody	6
3. Etnicita, Konflikt, Genocida	7
3.1 Konflikt	7
3.2 Etnicita	9
3.3 Genocida.....	10
4. Konflikty v Africe	12
4.1 Rebelie vs Redistribuce: Základní argument	15
4.1.1 Základní model.....	15
4.1.2 Ekonometrický test.....	18
4.1.3 Pozice vlády.....	19
4.1.4 Zdroje důvěryhodnosti.....	21
4.2 Etnický kapitál, městská elita a přerozdělovací stát	22
4.2.1 Federace etnických skupin.....	24
4.2.2 Vyloučení a povstání.....	25
4.2.3 Politická ekonomie vysokých mezd ve veřejném sektoru.....	27
5. Základní charakteristika Rwandy	29
5.1 Demografický profil	30
5.2 Administrativní členění.....	32
5.3 Ústava	33
5.4 Právní systém.....	33
5.5 Výkonná moc.....	33
5.6 Zákonodárná moc.....	33
5.7 Politické strany a jejich lídři.....	34
6. Základní vymezení etnik Hutu a Tutsi	35
7. Analýza rwandského politického systému	36
7.1 Paul Kagame a jeho cesta k moci	39
7.2 Přítomnost Rwandy v DRK.....	43
7.3 Korporátní republika	45
8. Důležitost výuky konfliktů ve vzdělávání	50
8.1 Koncept míru	50
8.2 Koncept vzdělávání.....	51

8.3 Smysl výuky míru a konfliktů ve vzdělávání	51
8.4 Prvky výuky míru a konfliktů.....	52
8.5 Role vzdělávání k míru při řízení konfliktů.....	52
9. Rámcový vzdělávací program.....	55
9.1 Výuka konfliktů v RVP	56
9.1.1 Osobnostní a sociální výchova.....	56
9.1.2 Výchova demokratického občana.....	56
9.1.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.....	57
10. Závěr.....	57
Použité zdroje.....	58
Seznam obrázků	67
Přílohy.....	68

Seznam zkratek

VŠ	Vysoká škola
ZŠ	Základní škola
DRK	Demokratická republika Kongo
NSDAP	Národně socialistická německá dělnická strana
MRND	Národní republikánské hnutí za demokracii a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
RPF	Rwandská vlastenecká fronta
PSD	Sociálně-demokratická strana
UNAMIR	Mírová mise OSN ve Rwandě
M23	Konžská povstalecká armáda
CVL	Crystal Ventures Limited (holdingová společnost ve Rwandě)
HDP	Hrubý domácí produkt
CFA	Měna používaná ve 14 státech subsaharské Afriky
UNHCR	Agentura starající se o uprchlíky pod organizací OSN

1. Cíle práce

Poprvé jsem se začal zajímat o Rwandu na úplném začátku svého studia na VŠ, když jsem si zjišťoval informace o některých státech, především v Africe, což mě zavedlo právě k Rwandě a k mému celkovému zájmu o politickou geografii. Tento zájem podnítil článek o něčem, co se v Etiopii a Rwandě nazývá vývojové autoritářství, publikovaný v časopise *African Studies*. Autorka Hilary Matfessová psala o vysokých tempích růstu, kterých tyto státy v posledních letech dosáhly, a přitom měly autoritativní státní strukturu. Zaujaly mě oba státy, nicméně jsem se rozhodl navštívit Rwandu, což vedlo i k napsání mé bakalářské práce. Od té doby pozorně sleduji Rwandu a neuvěřitelné změny, které se tam udály, a tato práce je jednoduše podrobným a dobře prozkoumaným popisem toho, co jsem ve Rwandě pozoroval, a mnoha nesrovnalostí v jejím zdánlivě úžasném vývojovém příběhu. Nechci, aby tato práce byla přidanou kritikou k již obrovskému množství literatury, která kritizuje vlády v Africe. Jednoduše bych chtěl ukázat mnohem zlověstnější stránku, kterou vývojový příběh Rwandy úspěšně skrývá.

Dalším cílem práce je zapojení Rwandy a politické geografie do výuky na ZŠ. Nicméně konflikt ve Rwandě je poměrně náročný pro třídy ZŠ, proto jsem se rozhodl Rwandu zapojit do výuky politické geografie se zaměřením na mezinárodní organizace. Cílem výuky tak bylo, aby žáci porozuměli fungování mezinárodních organizací při řešení konfliktů a dosahování míru.

2. Postup zpracování a použité metody

Práce se skládá ze dvou základních částí – základní teoretické části, která popisuje základní teoretické prvky, týkající se politické geografie a politologie, včetně matematických modelů týkajících se průběhu konfliktů, a druhé části týkající se praktické výuky politické geografie na ZŠ a její význam pro utváření hodnot. Teoretická část je kombinací rešerše odborné literatury a vlastní zkušeností.

Praktická část se zaměřuje na Rwandu, nicméně je pojata stylem, kterým směřujeme žáky k výuce mezinárodních organizací a jejich významu. V praktické části jsou použité metody: Brainstorming, práce s mapou, řízená diskuze a společné hodnocení. Tyto metody jsou rozděleny do 3 částí – Evokace, Uvědomění si informací, praktické části a reflexe.

Během těchto částí byli žáci stimulováni ke kladení si otázek, které jim měli pomoci nacházet širší souvislosti.

3. Etnicita, konflikt a genocida

Konflikty jsou s námi po celou historii; od starověku až po současnost, pro popsání rwandského konfliktu tedy musíme nejprve vědět, co znamenají termíny jako etnicita, konflikt nebo právě genocida. Těmto termínům se bude věnovat následující kapitola, která se opírá o knihu Filipa Tesaře „Etnické konflikty“.

3.1 Konflikt

Vysvětlení pojmu konflikt je daleko méně komplikované než u pojmu etnický. Slovo je odvozeno z latinského *conflictio*, jež pochází ze slovesa *noc-fligo*: *noc* je předpona „s“ a *fligo* znamená „narážet“, „udeřit“. V podstatě tentýž význam mělo v češtině původně sloveso „prát“. „pereme“ prádlo, protože se kdysi prádlem bouchalo o vodu, aby se špína „vyprala“. Dodnes zůstal původní smysl ve slovech „prát se“ a „pranice“. Konflikt je tedy pranice, srážka někoho s někým.

V sociologii se rozlišují tři základní druhy mezilidských interakcí: spolupráce, soutěž a konflikt. Spolupráce (*co-operation*) znamená, že jednotlivci či skupiny se snaží společně dosáhnout určitého cíle nebo prosazovat společné zájmy (Hebding a Glick, 1992). Přesněji řečeno spolupracují, nebo to alespoň předstírají. Spolupráce je totiž založena na tom, že každý účastník má právo na podíl zisku, ať je jeho přínos jakýkoli. V praxi to většinou znamená, že určitý počet nesobecky přispívá ke společnému dílu nadprůměrně, další přispívají průměrně a zbytek se jen sobecky „veze“. To ovšem oslabuje odhodlání těch nesobeckých, a průběh spolupráce proto odráží neustálé vyrovnávání osobních přínosů. Ti, jejichž přínos je nadprůměrný (nebo ho za takový sami považují), mohou různými způsoby ostatní nutit k zapojení se do společného úsilí.

Čím hojnější je to, oč usilují, tím snáze aktéři spolupracují. A naopak, čím jsou tyto věci vzácnější, tím snáz se spolupráce mění v soutěž. Při soutěži (*competition*) se aktéři snaží dosáhnout téhož cíle na úkor druhých. Na rozdíl od spolupracujících je pozornost soutěžících upřena více na cíl samotný než na ostatní, ale na rozdíl od konfliktu se soutěžící nemusejí obávat jeden druhého (Hebding a Glick, 1992). Hranice mezi spoluprací a soutěží však v praktickém životě není zcela ostrá. Určitá činnost, například společný lov, ve skutečnosti může zahrnovat celý sled spoluprací,

soutěží a opětovných spoluprací – třeba stopování, zabíjení a následně odnášení úlovku. Jednotlivci nebo skupiny mohou také navzájem spolupracovat a jako koalice pak soutěžit s jinými.

Dodržování pravidel znamená snížení a rovnoměrné rozložení rizik. Uznávaná pravidla zaručují stabilní (odhadnutelný) průběh soutěže. V situaci, kdy nikdo nemůže své šance odhadnout zcela přesně, to znamená nejen udržování naděje na dosažení kýženého cíle, ale také možnost lépe vyhodnotit šance soupeřů. Pokud ovšem někdo z účastníků hodnotí pravidla jako omezující, vzájemné vztahy nazývají podobu konfliktu (conflict). Důležité je přesvědčení, že zisk z konfliktu nemůže být anulován. V tom případě je konflikt výhodnější než soutěž. Konflikt je výrazem individuálního nebo kolektivního prospěchu ostatních. Při konfliktu mizí společná rozhodčí autorita a touto autoritou se snaží stát jednotliví aktéři. Přestávají platit soutěžní pravidla, protože alespoň jedna strana je přestala respektovat, určitá pravidla však platí i zde. Konflikt můžeme svým způsobem chápat jako nerovnou soutěž, v níž pravidla zvýhodňují některé hráče.

Při konfliktu je pozornost jednotlivců nebo skupin upřena přednostně na ostatní konkurenty, nikoli na dosažení cíle jako při soutěži. Po dobu konfliktu se cílem stává eliminace protivníka – například vyhnání, znehybnění, zranění či usmrcení jednotlivce, podřízení, vyhnání nebo zničení jiné skupiny. Teprve pak přichází na řadu vlastní cíl, o který protivníci usilovali (Hebding a Glick, 1992). To označujeme jako přímý neboli otevřený konflikt (direct n. open conflict), pro jeho povahu se mu říká také násilný (violent). Meziskupinový konflikt zahrnující střetnutí ozbrojených sil bývá označován jako ozbrojený (armed). Rozlišuje se konflikt nízké (low-intensity conflict) a vysoké intenzity (high-intensity conflict), statistickou hranicí mezi nimi je číslo jeden tisíc obětí ročně (Jongman a Schmid, 1995). Konflikty nízké intenzity bývají povstání, guerillová válka či systematické teroristické útoky, často se používá označení small war („malá válka“). Konfliktem vysoké intenzity je organizovaný boj, válka (war), v krajním případě genocida (Jongman a Schmid, 1995; Wallenstein a Sollenberg, 2000; Kinross, 2004). Násilné etnické konflikty k sobě přirozeně poutají nejvíce pozornosti, častější jsou nicméně konflikty k sobě přirozeně poutající nejvíce pozornosti, častější jsou nicméně konflikty nepřímé. Nepřímý (indirect) konflikt vzniká, když jednotlivci či skupiny usilují o získání cíle způsobem, který brání v jeho dosažení konkurentům (Hebding a Glick, 1992). Z toho je zřejmé, že základem konfliktu mohou být například

společenská privilegia: určitá skupina má práva, jež druhá skupina nemá, například kasty, stavy a třídy. Pokud jsou privilegované a podřízené skupiny kombinovány s etnickými, jako třeba v apartheidní Jižní Africe nebo v Estonsku po rozpadu Sovětského svazu, jde logicky o konflikt etnický. V mezinárodních vztazích se ještě rozlišuje násilný konflikt vnitřní (internal, intra-state) a vnější (external, inter-state, případně, jedná-li se o konflikt mezi státem a nestátním aktérem, extra-state; Sarkes, Wayman a Singer, 2003). Etnické konflikty dnes nejčastěji bývají konflikty vnitřními. Důvodem je to, že celý svět je rozdělen do států, které navzájem brání změnám hranic neprobíhajícím podle pravidel mezinárodního práva.

3.2 Etnicita

Lidé jsou společenským druhem a ke spokojenému životu potřebují skupinu. Společenské vědy se tomuto tématu začaly se zvýšenou pozorností věnovat v několika uplynulých desetiletích (předtím se kladl důraz hlavně na způsob společenské – a v tom i politické organizace). První ucelený pohled nabídla v sedmdesátých letech 20. století teorie sociální identity (Tajfel, 1978; nově zpřesněná: Tajfel a Turner, 1986). Podle ní lidé cítí přirozenou potřebu mít určitou sociální identitu a vymezovat se jako příslušník určité skupiny. Tato potřeba vyvolává univerzální sklon vytvářet solidární skupiny, uvnitř kterých se přednostně rozdělují zdroje, a to i v případě, že to není podloženo osobním zájmem jednotlivců. Také další teorie pracují s přirozenou potřebou sociální identity. Takzvaná kognitivně-kategorizační teorie (Friske, 1998) předpokládá, že lidé automaticky a nevědomě zařazují jednotlivce (sebe i ostatní) do sociálních skupin, a to zejména na základě zřejmých charakteristik, jako je rasa, pohlaví nebo věk. Žádná teorie však nepředpokládá, že by lidem byla vrozená potřeba konkrétní formy identity, například etnické. Naopak, jeden člověk může patřit do více sociálních skupin, a mít tedy vícero identit. Jedinec totiž může být, a často také je, členem různých skupin. Jeden a týž Jan Novák je současně Čechem, Pražanem, dělníkem, fanouškem Sparty, mužem a teenagerem. Jednotlivé identity mají různou důležitost, navzájem se překrývají, koexistují, ale mohou spolu tak soutěžit.

Válka proti terorismu od roku 2001 postavila arabsko-americkou komunitu před dilema, čemu dát přednost: americkému občanství, nebo arabské národnosti? Američtí Íránci takové dilema neměli. Ačkoli dříve kladli důraz na svou jak íránskou,

tak americkou identitu (dávali najevo, že jsou „zvláštním druhem Američanů“), po teroristických útocích v New Yorku a Washingtonu začali manifestovat jednotu s ostatními Američany. Íránská komunita v USA ovšem sestává z protivníků islamistického režimu vládnoucího v Íránu, a proto jsou ostatními Američany hodnoceni jako spojenci. Arabové (zejména muslimští) patří k veřejně málo známým americkým etnickým komunitám, koluje o nich množství negativních předsudků, například že jsou necivilizovanou, barbarskou společností, což po teroristických útocích v roce 2001 posílilo u mnoha Američanů pocit hrozby. Překrývání identit není moderní záležitostí. I když máme velmi omezené možnosti zkoumat identitu lidí žijících v minulosti, dobová řecká kronika například popsala vojevůdce jménem Vonko, žijícího kolem roku 1400, jako Servalvanitovoulagarovlachos („Srbo–albano–bulharo–valacha“). Unikátní příklad nám zanechal první renesanční spisovatel Nového světa Garcilaso de la Vega (1539–1616). Ten sám sebe ve své kronice *Los Comentarios Reales de los Incas* označuje střídavě a podle situace jako míšence (mestizo), indiána (indio), Španěl (español), inku (inca), křesťana (cristiano) a katolíka což nás poučuje o tom, že identita není strnulou kategorií je vázána na určitý kontext, a také že se mění v čase a prostoru: soudě podle komentářů v médiích, severoirští protestanté byli kdysi spojováni a sami sebe spojovali s pojmy modernita, triumf, racionalismus, zatímco nyní s pojmy tradice, zmatek, odcizení, fatalismus, strach, úzkost. Identita severoirských protestantů je izolacionistická tam, kde je jejich většina, a otevřenější tam, kde jsou v menšině; být severoirským protestantem také znamená něco jiného v rodišti a něco jiného v Londýně.

3.3 Genocida

Genocida je nejvyšším stupněm kolektivního násilí: je to pokus o fyzické zničení odlišné skupiny. Politolog Rudolph J. Rummel (1995) odhadl, že mezi lety 1900 a 1987 bylo takto, vládami vlastních států, pobito asi 130 milionů osob. Na bojištích mezistátních i vnitrostátních válek přitom padlo jen něco přes 34 milionů osob, dalších 39 milionů civilistů zemřelo v důsledku vojenských akcí. Etnické konflikty hrály v tomto součtu velmi důležitou, třebaže ne výjimečnou roli. Uvedená čísla nemusejí být samozřejmě zcela přesná, potvrzují však v první řadě sepětí mezi skupinovým konfliktem a typem režimu: z celkem 169 milionů civilních obětí mají pouze dva miliony na svědomí demokratické státy, totalitní státy naproti tomu nejméně 138 a více

než 28 milionů autoritativní režimy. Kolem 110 milionů připadá na komunistické režimy, které vyhlazovaly skupiny jak na základě třídních, tak etnických hledisek. Třídní a etnická hlediska se někde prolínala, v komunistických státech i jinde, takže často není snadné rozhodnout, o která šlo. Avšak i když etnické hledisko nemusí v celkovém součtu převažovat, čtyři případy totálních genocid 20. století se každopádně zčásti nebo úplně týkaly právě etnických skupin.

Nejnebezpečnější genocidu je tzv. totální genocida. Pro ujasnění začněme se čtyřmi totálními genocidami (full-scale genocide) zmíněnými v úvodu. Cílem totální genocidy je naprosté fyzické zničení určité skupiny, i když tento cíl nemusí být bezezbytku splněn. Jedná se o tzv. aghet, genocidu Arménů v letech 1915–1917; holocaust – genocidu Židů (šoa), Romů (parajmos) a sovětských válečných zajatců v letech 1941–1945; genocidu kambodžských Čamů, obyvatel měst a politických oponentů, prováděnou režimem Rudých Khmerů v letech 1975–1979; a právě genocidů Tutsiů ve Rwandě v roce 1994 (Sherrer, 1999). K nim můžeme pro srovnání připojit případ bosenské Srebrenice z roku 1995, kde byli hromadně pobiti bosňáčtí váleční zajatci, ačkoli jde o genocidu částečnou, poněvadž je to první případ, za nějž byl vynesena individuální rozsudek.

Holocaust nepřestává udivovat svou nápadnou moderností a „průmyslovým“ provedením (použitím statistických metod, přesnou organizací práce, navozující analogie s pásovou výrobou, zapojením velkých průmyslových firem). Druhá světová válka byla vůbec dobou rychlého technologického rozvoje, což se odrazilo i na holocaustu. Případ Rwandy – nejčerstvější – ukazuje, že genocidu velkého rozsahu lze uskutečnit rychle i technicky primitivními prostředky. Moderní dobu tedy spojuje s totální genocidou mnohem spíše stupeň politické organizovanosti než technická vyspělost. Genocida není žádným výbuchem spontánního násilí a použití mačet místo plynových komor by nás nemělo zaslepit. Genocida je především dobře plánovanou akcí. Vykonavatelem není dav, ale organizovaná síla: nejčastěji politická strana nebo armáda. Tato organizovaná síla, jak se zdá, musí být navíc uspořádána určitým způsobem. Nesmí být vnitřně demokratická, nýbrž pyramidově uspořádána a podřízená vrcholu, kde se rozhoduje v uzavřeném kruhu. Na vrcholu bývá autoritativní vůdce. Podstatné je, aby vrchol, kde padne rozhodnutí přistoupit ke genocidě, byl dostatečně omezený, názorově jednotný, aby pokyny snadno procházely shora dolů a nediskutovalo se o nich zdola nahoru a aby fyzičtí vykonavatelé byli co nejpříměji podřízeni vrcholu.

Tito vykonavatelé by měli být emotivně povzbuzeni, politicky indoktrinováni, ale také prakticky připraveni na to, kdy a kým začít, jak hledat a poznat oběti, jakým způsobem a za jakých okolností je zlikvidovat.

V případě aghetu byl takovou organizací výbor – v podstatě strana – Jednota a Pokrok (Īttihat ve Terraki), sdružující mladotureckou elitu, spolu se státní bezpečností, tajnými mladotureckými místními organizacemi a jejich speciálními polovojenskými jednotkami. V případě holocaustu to byla NSDAP a její prodloužené ruce – gestapo, SS a Einsatzkommando, v Kambodži politbyro ústředního výboru komunistické strany a jemu přímo podřízení místní straničtí tajemníci. Ve Rwandě poskytovala struktury prezidentova MRND a vrcholem byla neformální klika zvaná akazu, sdružující radikální zastánce hutuské nadvlády z armádní i civilní sféry spolu s příbuznými prezidentovy ženy, údernou paží byly paravojenské milice Interahamwe vytvořené touto klikou. Ve Srebrenici šlo o skupinu bezpečnostních důstojníků a velitelů zvláštních jednotek kolem generála Ratka Mladiče, spjatých s ním osobními vazbami.

Rozhodnutí přistoupit ke genocidě předchází určitý zákonitý vývoj. Důležité jsou tři předpoklady: 1) existence či tradice konfliktu mezi oběma skupinami: tou, která je objektem genocidy, a tou, která je jejím titulárním vykonavatelem; 2) musí existovat nerovnováha sil v neprospěch budoucí oběti – nejčastěji početní nebo silová, obvykle obojí dohromady; 3) musí nadejít vhodná příležitost rozhodnutí provést – nejčastěji válka (Dadrian, 1999).

4. Konflikty v Africe

Kmenové uspořádání a etnické rozdělení existují ve většině zemí na všech kontinentech. Jako příklad můžeme uvést válku v Kosovu, která nám nápadně připomněla, že Evropa není imunní vůči tomuto typu problémů a druhá světová válka zahrnovala také jasný etnický rozměr. Zdá se však, že nejméně od roku 1945 etnické násilí propuká nejčastěji v chudých zemích a (subsaharská) Afrika nabídla mnoho příkladů politického násilí nebo občanských válek, které zahrnovaly etnický nebo kmenový rozměr. Většinou se však odkaz na etnicitu používá jako hotové vysvětlení propuknutí občanských válek, zejména v hromadných sdělovacích prostředcích, zatímco bližší pohled na fakta naznačuje, že neposkytuje ani začátek vysvětlení. Pro každý příklad etnicky rozdělené africké země, která se stala obětí občanské války, lze uvést

několik příkladů stejně rozdělených afrických zemí, kterým se podařilo zachovat mír a kde bylo v politickém procesu urovnáno veškeré etnické napětí nebo vedly pouze k extrémně omezenému násilí. „Ve skutečnosti pouze menšina afrických států, i když je značná, zažila vážné povstání“ (Clapham, 1998), zatímco všechny africké země jsou etnicky rozděleny.

Etnické problémy jsou pouze jedním aspektem politického násilí v Africe, zatímco násilné konflikty je třeba považovat za důsledek selhání státu při plnění některých ze svých základních úkolů. Utváření státu v Africe je procesem přechodu, který začíná institucionálním udělováním etnického rozdělení. „Etnický kapitál zajišťuje většině Afričanů poskytování mnoha služeb, které v bohatých zemích převzal moderní stát, včetně bezpečnosti, sociálního pojištění, vzdělávání, norem chování, vymáhání smluv, spravedlnosti atd.“ (Wintrobe, 1998). Stát i etnická skupina sdílejí některé společné charakteristiky v různých hranicích: „univerzální členství a donucení“ (Stiglitz, 1992: 22). Všichni občané země jsou poddanými státu, který této zemi vládne, a v mnoha případech nelze vystoupit z etnické skupiny, ve které se narodil.¹ Stát i etnická skupina dodržují určitá „ústavní“ pravidla, vynucovaná více či méně silně nějakou autoritou. Definujeme-li stát weberovským způsobem jako stát, který má monopol na donucování, pak musíme považovat africké státy ve fázi formování, protože příbuzenské skupiny a etnické skupiny mají také určitou podstatnou donucovací moc. Většina afrických států zatím není schopna adekvátně poskytovat všechny služby, které etnická skupina poskytuje, a musí projít počáteční fází federace etnických skupin, než mohou poskytnout věrohodnou náhradu etnického kapitálu. Systém přerozdělování uvnitř a mezi skupinami je klíčem k vytvoření solidárních vazeb mezi nimi a jeho rozpad může vyvolat erupci politického násilí. Občanské války nebo jiné formy politického násilí jsou tak nedílnou součástí politické ekonomie Afriky. Je třeba je chápat pro zlepšení politiky a alespoň se vyhnout rozdmýchávání místních konfliktů poskytováním pomoci bezmyšlenkovitě.

Stát a etnické skupiny jsou spojeny účastí elit těch druhých s těmi prvními. Etnické skupiny a jejich součásti - příbuzenské skupiny, kolektivně investují do migrace svých nejschopnějších členů, což je obecně spojeno s určitými investicemi do vzdělání, s cílem začlenit je do městské elity. Vzdělávací zaujatost migrace byla dokumentována různými výzkumníky, jako Collier a Lall (1986), v případě Keni. „Ekonomové zdůraznili funkci pojištění, která vyplývá z diverzifikace příjmového rizika, které je důsledkem migrace

¹ Většina cestovatelů v Africe zná výjimky z tohoto pravidla. Osobně jsem poznal Dogona, který se v průběhu svého života stal Bozo v Mali, protože se chtěl žít rybolovem, který je v této oblasti přístupný pouze lidem Bozo; je dobře známo, že rozdělení mezi Hutu a Tutsi ve Rwandě je obecně obviňováno belgickou koloniální správou jako artefakt, původně založený na nerovnosti ve vlastnictví dobytka.

a následného toku remitencí²“ (Lambert, 1994). Drèze a Sen (1989) ilustrovali, jak může hrozba potravinové krize vyvolat tok potravinové pomoci z městských center do postižených oblastí, zejména v Keni v roce 1982. I v případě mírnějších otřesů udržuje tok remitencí a darů určité vazby mezi migrantem a jeho původní skupinou.

Neméně důležitá je skutečnost, že vysílání vzdělaných příslušníků etnické skupiny do města prostřednictvím vzdělávacího systému je prostředkem k zajištění politické participace skupiny. V mírumilovných afrických zemích se vyvinul sofistikovaný systém začleňování vzdělaných lidí z různých etnických skupin do různých organizací (studentské odbory, jedna strana atd.), čímž si stát kupuje loajalitu od skupin prostřednictvím jejich vzdělaných městských „delegátů“. V době voleb se tyto lidé musí vrátit do vesnice, aby mobilizovali obnovenou podporu státu. „Například ve státě Pobřeží slonoviny byl bývalý prezident Houphouët-Boigny mistrem v umění koupit si loajalitu nejaktivnějších zástupců různých etnických skupin“ (Azam a Morrisson, 1994). Spolu s politikou viditelných veřejných investic v různých regionech tento tok nebo přerozdělování, často zahrnující určitou korupci, byl považován za „morálně špatný“ pouze lidmi v dárcovských zemích, což poskytlo tmel pro vznikající národ Pobřeží slonoviny. Tato země byla zpočátku obdařena velmi nebezpečným rozdělením do čtyř hlavních etnických skupin, z nichž dvě jsou si velmi blízké na severu země, všechny silně spřízněné se skupinami žijícími na druhé straně hranic, spolu s náboženským rozdělením mezi muslimy na severu a křesťany na jihu. Collier a Hoeffler (1998) ekonometricky prokázali, že za jinak stejných podmínek etnicko-lingvistická frakcionalizace působí na pravděpodobnost občanské války nelineárním způsobem, přičemž maximální riziko se vyskytuje u přibližně dvou nebo tří etnických skupin. Nicméně, až na jednu výjimku v roce 1970, kdy byl Bété Kragbé Gnagbé zabit armádou s jeho stoupenci, se tato země od doby nezávislosti etnickému násilí vyhýbala. Vícestranné volby, které byly zavedeny v roce 1990, pravděpodobně vedou k vyloučení nezanedbatelné části elity a krátkodobě tak zvyšují politické riziko.

To ilustruje, že udržování občanského míru je jedním ze základních úkolů rozvojového státu v Africe, což je úkol, který je často zanedbáván vládami s větší etnickou převahou. „Milton Obote a Idi Amin například v Ugandě projevili přesně opačné chování než Houphouët, když se oddávali masivnímu zvýhodňování ve prospěch své menšinové etnické skupiny ze severu, která byla v armádě v drtivé většině zastoupena, a ke škodě většinové skupiny Baganda, což má za následek dlouhou historii občanské války a zvěrstev“ (Mutibwa, 1992). Etnická skupina je

² Remitence jsou finanční a jiné prostředky zasílané migranty ze země zaměstnání zpět do země původu.

pak přirozenou součástí povstání proti státu, protože mnoho vazeb, které existují mezi jeho členy, poskytuje účinný způsob, jak překonat problémy parazitování spojené s mobilizací povstání nebo povstáním samotným. To je pravděpodobně důvod, proč mnoho pozorovatelů obviňuje africké občanské války z etnického rozdělení, zatímco selhání státu při zachování míru je hlavní příčinou problému. Podobně je etnicita hlavní překážkou politiky „rozděl a panuj“, protože sjednocuje velké části společnosti, které je těžké rozbít. Komplikací jsou umělé africké hranice, které často protínají území některých etnických skupin, takže některé ekonomické a politické aktivity, které jsou uvnitř skupiny, se z pohledu státu jeví jako přeshraniční aktivity (pašeráctví atd.).

V další části je uveden základní teoretický argument, podle kterého je přerozdělování státních zdrojů stěžejní otázkou v problému válka/mír. To se provádí pomocí velmi jednoduchého modelu, který je následně kvalifikován odkazy na skutečné zkušenosti afrických zemí. Třetí část stručně pojednává o tom, jak je etnická skupina sama o sobě založena na přerozdělování a jak lze vzdělané elity z každé skupiny federovat do státu pomocí intraetnického přerozdělování jako prostředku k nákupu politické podpory. Tato část je lákavější než předchozí a jejím cílem je odhalit některé zajímavé směry výzkumu, a to s odkazem jak na zde prezentovaný teoretický rámec, tak na diskusi o mnoha příkladech z nedávné africké historie.

4.1 Rebelie vs. Redistribuce: Základní argument

Rebelie nebo ve své extrémnější podobě povstání je nebezpečným počinem, do kterého se lidé pustí pouze tehdy, pokud očekávaná odměna stojí za to riskovat. Většina modelů povstání, a zejména klíčový od Grossmana (1991), se zaměřuje právě na tento kompromis a je do určité míry podobný modelům hledání renty. Neary (1997) uvádí systematické srovnání mezi modely hledání renty a modely konfliktu. Azam (1995) používá model tohoto druhu, aby ukázal roli přerozdělování státních zdrojů v mírové politice, se zvláštním zřetelem na konflikty v afrických zemích (viz také Azam, Berthélemy a Calipel, 1996).

4.1.1 Základní model

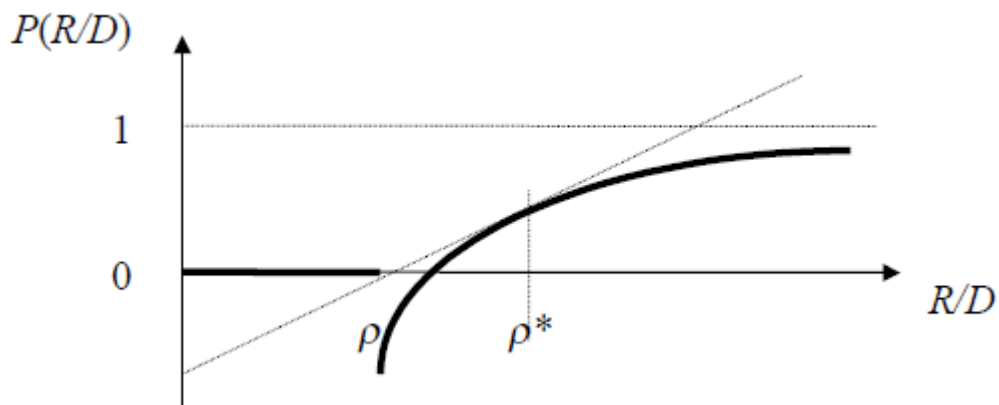
Základní formát modeluje konflikt mezi vládou a opozicí jako loterii, à la Tullock (1967): pravděpodobnost získání ceny, tedy převzetí státní moci, závisí na relativních zdrojích, které do hry obě strany investují. Zde je to pravděpodobnost svržení vlády, která je funkcí zdrojů investovaných jak opozicí, tak vládou. To odráží zásadní nejistotu výsledku jakéhokoli boje. Nyní diskutujeme variantu tohoto modelu, která zdůrazňuje roli, kterou hraje

přerozdělování státních zdrojů při udržování míru. Jestliže R je množství prostředků investovaných povstáním do boje proti vládě a jestliže D je množství investované vládou do jeho potlačení, pak předpokládáme, že pravděpodobnost svržení vlády je určena následující funkcí:

$$p(R/D) = 0, \text{ když } R/D \leq \rho, \text{ za dané } \rho > 0, \text{ a} \quad (1)$$

$$p(R/D) > 0, \text{ když } R/D > \rho, \text{ s } p'(R/D) > 0, \text{ a } p''(R/D) < 0. \quad (2)$$

To vystihuje myšlenku, že v povstání dochází k lokálně rostoucím výnosům z rozsahu konfliktu, takže existuje kritické množství zdrojů, které je třeba investovat do povstání, než nastane jakákoli šance na svržení vlády. ρ^* definováno pomocí $p'(\rho^*)\rho^* = p(\rho^*)$. Obr. 1 znázorňuje tuto funkci.

Obrázek 1. Funkce výpočtu základního modelu

Následně označme T celkové zdroje státu, dané exogenně schopností zdanění a dostupnými donucovacími prostředky státu, a G množství těchto zdrojů, které jsou přerozdělovány lidem, buď jako sociální výdaje, nebo jinými prostředky. To znamená prostředky, o kterých bude řeč později. Zde zdůrazníme, že používáme dosti široký význam pojmu „přerozdělování“, neboť může zahrnovat i poskytování veřejných statků. Zde záleží na tom, že G jsou veřejné výdaje, ze kterých má prospěch oponent, když tento model uvažujeme

v možném masivním povstání, zatímco $T-G$ představuje výdaje, ze kterých má prospěch pouze úřadující vláda, včetně jejího blízkého okruhu - rodiče a spojenci. To by mohlo představovat typ „bílých slonů“, kteří byli tak běžní v Africe během prvních dvou desetiletí nezávislosti, nebo velkolepý a přepychový obřad korunovace císaře Bokassy I. ze střední Afriky, nebo opět obrovské švýcarské bankovní účty nashromážděné Mobutem nebo např. Abachou. Pak, pokud je vláda svržena, předpokládejme, že opozice dostane celé T , zatímco v opačném případě dostane pouze G . Důležité je také označit jednotkové náklady na povstání písmenem ω . Pak lze očekávaný zisk povstání vyjádřit následovně:

$$\pi^R = \max_R \{p(R/D) (T - G) - \omega R, 0\}. \quad (3)$$

Pro řešení vnitřní závorky platí:

$$p'(R/D) = \omega \frac{D}{T-G}. \quad (4)$$

Pak je množství zdrojů investovaných povstáním následující:

$$R/D = 0, \text{ když } \omega \frac{D}{T-G} \geq \frac{p(\rho^*)}{\rho^*}, \quad (5)$$

$$R/D > 0, \text{ když } \omega \frac{D}{T-G} \leq \frac{p(\rho^*)}{\rho^*}, \quad (6)$$

$$s \ R = R(D, T-G), \\ (+ \ ?)(+)$$

takže:

$$d \log R = \left(1 - \frac{1}{\eta}\right) d \log D + \frac{1}{\eta} d \log(T - G) \quad (7)$$

$$\text{kde } \eta = - \frac{p''(R/D)R}{p'(R/D)D} \text{ lze bezpečně předpokládat, že je větší než 1, takže } \frac{\partial R}{\partial D} > 0.$$

(7) nám tedy dává funkci rebelie, o níž se předpokládá, že bude narůstat s množstvím zdrojů investovaných státem do potlačení povstání a s velikostí koláče T , zatímco se snižuje s množstvím přerozdělování státních peněz, které se chystá.

4.1.2 Ekonometrický test

Azam, Berthélemy a Calipel (1996) otestovali ekonometricky verzi rovnice (7) pomocí nevyváženého panelu dat z 21 afrických zemí. Odhadovaná rovnice je probitový model, kde se závislá proměnná rovná jedné, pokud se v daném roce v dané zemi odehrála nějaká násilná politická událost, včetně povstání, nepokojů, pokusů nebo úspěšných převratů, stávek, demonstrací atd. Předpokládá se, že to vyplývá z pozitivní úrovně rebelské aktivity, bez ohledu na intenzitu povstání. Jinými slovy, předpokládá se, že pravděpodobnost, že politická událost tohoto druhu zasáhne titulky novin, odkud byla pozorování převzata, se zvyšuje se základní úrovní rebelské aktivity, přičemž nízké úrovně zůstávají bez povšimnutí. Výsledná rovnice je následující:

$$R^* = -38.33 S/Y + 22.96 D/Y - 0.02 Sc1 + 0.03 Sc2 - 0.69 Zf. \quad (8)$$

(2.16) (2.86) (3.33) (2.16) (2.89)

$$N = 213, \text{ Pseudo-}R^2 = 0.09.$$

V této rovnici je N počet pozorování, S/Y je množství veřejných výdajů ve zdravotnictví jako poměr k HDP a $Sc1$ je poměr zapsaných do primárního vzdělávání, obojí považováno za přerozdělovací výdaje, které působí s negativním dopadem na povstání, jak předpovídá teoretický model. Dalšími dvěma proměnnými veřejných výdajů jsou D/Y , výše výdajů na obranu jako poměr k HDP, který působí pozitivně na úroveň rebelie, jak předpovídá teoretický model, a $Sc2$, úroveň zapsaných na střední školy, což se ukazuje jako pozitivní, jako by obsah přerozdělování takových výdajů nebyl potvrzen africkým lidem. Středoškolské vzdělání má možná pozitivní dopad na pravděpodobnost vzpoury, protože ve skutečnosti jde o přerozdělení ve prospěch střední třídy a elity samotné, místo aby prospělo širšímu publiku, nebo protože snižuje náklady na vzpouru, neboť studenti se méně bojí bojovat s policií. Konečně Zf je fiktivní proměnná udávající, zda je země členem zóny CFA franků. Zdá se, že to snižuje úroveň povstání. K tomuto výsledku, výjimce zóny CFA, se vrátíme později. Navzdory svým nedostatkům, jako je nízká hodnota odpovídajícího Pseudo- R^2 nebo malý počet zahrnutých proměnných, které mají reprezentovat redistribuční aktivitu státu, se zdá, že tato rovnice souhlasí s důležitou úlohou, kterou hrají některé veřejné výdaje s jasným přerozdělováním obsahu, jako jsou veřejné výdaje ve zdravotnictví a školství, na udržování občanského míru, což zdůrazňuje zde prezentovaný teoretický model.

4.1.3 Pozice vlády

Nyní, díky předpokládané nekonkávnosti funkce $p(-)$ víme, že právě popsané vnitřní řešení nebude ve všech případech převládat. Z rovnice (5) zjistíme, že pro všechny dané úrovně T a D existuje dostatečně vysoká úroveň redistribuce G , která sníží vzpuru na nulu. Přeuspořádáním pojmů v (5) můžeme napsat:

$$\frac{R}{D} = 0 \text{ if } G \geq T - \frac{\omega \rho^*}{p(\rho^*)} D$$

Nyní, zda vláda zvolí mix veřejných výdajů $\{D, G\}$, který bude mít za následek pozitivní úroveň vzpory, nebo ne, závisí na její objektivní funkci, ale především na její schopnosti věrohodně se zavázat k jakémukoli předem ohlášenému $\{D, G\}$ mixu. Můžeme docela jednoduše ukázat, že represivní zaujatost následuje, když vláda hraje pod omezením důvěryhodnosti, tj. když se nemůže předem věrohodně zavázat k ohlášené politice. Abychom to viděli, předpokládejme, že se vláda snaží maximalizovat očekávaný zisk ze setrvání u moci, tj.: Nyní, zda vláda zvolí mix veřejných výdajů $\{D, G\}$, který bude mít za následek pozitivní úroveň vzpory, nebo ne, závisí na její objektivní funkci, ale především na její schopnosti věrohodně se zavázat k jakémukoli předem ohlášenému $\{D, G\}$ mixu. Můžeme docela jednoduše ukázat, že represivní zaujatost následuje, když vláda hraje pod omezením důvěryhodnosti, tj. když se nemůže předem věrohodně zavázat k ohlášené politice. Abychom to viděli, předpokládejme, že se vláda snaží maximalizovat očekávaný zisk ze setrvání u moci, tj.:

$$\max \pi^G = (1 - p(\frac{R}{D}))(T - G) - \xi D . \quad (10)$$

pod podmínkou nezápornosti $G \geq 0$. To, zda vláda vezme v úvahu rovnice (7) a (9), pak závisí na dynamice hry, která sama o sobě závisí na schopnosti vlády věrohodně se zavázat. Pokud tak neučiní, pak vláda a opozice hrají současně a první z nich bude maximalizovat (10), vezme-

li se jako dané rovnovážné množství rebelské aktivity R . Jinými slovy, v tomto případě předpokládáme, že ať už vláda oznámí jakoukoli politiku, opozice ji nebude váhat zvrátit, jakmile bude známa míra rebelské aktivity, a na základě těchto informací zvolí svou politiku. Pak, podle této Nashovy domněnky, je její objektivní funkce taková, že:

$$\left(\frac{\partial \pi^G}{\partial G}\right)^N = -(1 - p\left(\frac{R}{D}\right)); \quad \text{and} \quad \left(\frac{\partial \pi^G}{\partial D}\right)^N = -\xi + \left(\frac{T-G}{D}\right) p'\left(\frac{R}{D}\right) \frac{R}{D}. \quad (11)$$

V rámci omezení důvěryhodnosti, tedy vzhledem k úrovni rebelie, je tedy dopad redistribučních výdajů na očekávaný zisk vlády negativní, takže omezení nezápornosti musí být závazné v rovnováze, $G = 0$. Na druhé straně je dopad represe „zvonovitý“, takže vnitřní řešení velmi pravděpodobně zůstane v rovnováze. Všimněte si však z (9), že vláda nikdy nezvolí v rovnováze úroveň výdajů na represe vyšší, než $p(\rho^*)T/\omega\rho^*$. V tomto případě tedy to, zda v rovnováze existuje kladná úroveň povstání či nikoli, závisí pouze na úrovni represe zvolené vládcem, protože ten nebude používat přerozdělování jako prostředek ke snížení hrozby povstání.

Pokud se naopak vláda dokáže věrohodně zavázat k ohlášenému mixu výdajů, pak bude vláda hrát první, jak je to organizováno ve Stackelbergově vzorci. Pak použije slíbený mix výdajů a nezmění ho, když se odhalí informace o úrovni vzpoury. V tomto případě vláda zohledňuje (7) a (9) a mění se dopady obou typů veřejných výdajů na její objektivní funkce do:

$$\frac{\partial \pi^G}{\partial D} = \left(\frac{\partial \pi^G}{\partial D}\right)^N - p'\left(\frac{R}{D}\right) \left(\frac{T-G}{D}\right) \frac{\partial R}{\partial D}, \quad (12)$$

a

$$\frac{\partial \pi^G}{\partial G} = \left(\frac{\partial \pi^G}{\partial G}\right)^N + p'\left(\frac{R}{D}\right) \left(\frac{T-G}{D}\right) \frac{\partial R}{\partial (T-G)}. \quad (13)$$

Když je tedy vláda schopna se důvěryhodně zavázat, hraje tak roli ve Stackelbergově vzorci, bere náležitě v úvahu dopad svých rozhodnutí na chování svého protivníka, což snižuje

mezí ziskovost represe a zvyšuje mezí ziskovost, přerozdělování. To potvrzuje existenci represivního zkreslení, když je omezení důvěryhodnosti závazné. Navíc se tím otevírá možnost, že důvěryhodná vláda zvolí rovnovážný výdajový mix s $G > 0$ a $D = 0$ v rovnováze, pokud jsou nové členy přidány v (12) a (13) ve vztahu k (11) dostatečně silné, aby se otočily ve směru hodinových ručiček indifferenční křivky vlády v prostoru $\{G, D\}$. To závisí na parametrech dvou objektivních funkcí a vyžaduje to mimo jiné, aby funkce rebelie reagovala na své dva argumenty. V rámci vnitřního řešení bude úřadující vláda využívat jak pozitivní úroveň represe, tak i přerozdělování aby udržela dostatečně nízkou úroveň investic do rebelské činnosti opozice.

Výše uvedený jednoduchý model proto zdůrazňuje roli, kterou hraje neschopnost úřadující vlády věrohodně se zavázat k ohlášenému mixu výdajů, který je klíčem k erupci politického násilí, s kladnými hodnotami za zdroje investované nehospodárně do povstání a represí. Slabá vláda, která se nedokáže věrohodně zavázat, zavede příliš mnoho represí a nedostatečnou redistribuci, což s sebou nese riziko, že podpoří příliš mnoho rebelských aktivit. Náš rozdíl mezi silnou nebo věrohodnou vládou, která se může spoléhat pouze na represii, se podobá rozlišení zavedenému Rodrikem (1992), mezi autonomní vládou s důvěryhodnou schopností zavazovat se a vládou podřízenou, která ji nemá. Zde je vláda podřízená v tom smyslu, že její výdajový mix závisí na míře rebelské aktivity zvolené opozicí. To má důsledky pro politiku pomoci – bez extrémně pečlivé podmíněnosti použije slabá vláda velkou část peněz pomoci nebo ekvivalentní částku ke zvýšení výdajů na obranu, což povede ke zvýšení aktivity povstání, zatímco důvěryhodná vláda použije dodatečné zdroje s velkým podílem věnovaným na přerozdělování. Zda je možný typ podmíněnosti potřebné k tomu, aby přinutila slabou vládu použít finanční pomoc ve prospěch svých lidí, je velmi diskutovanou otázkou (World Bank, 1998).

4.1.4 Zdroje důvěryhodnosti

Zbývá vysvětlit, co zjevně určuje schopnost vlády zavázat se věrohodně nebo ne. „Ve statickém rámci to spočívá na dost hrubých předpokladech, které je třeba považovat za vhodnou zkratku pro některé charakteristiky hráčů, které by byly určovány endogenně v rámci opakované hry, jako je pověst nebo vznik institucí, které nutí vládce, aby dodrželi jejich slova“ (North, 1990). Demokracie, chápaná ani ne tak jako existence volebního procesu pro volbu vládce, ale jako soubor brzd a protivah na ochranu práv menšinových skupin, je jistě metodou,

jak tohoto výsledku dosáhnout. Ekonometrické výsledky Colliera a Hoefflera (1999) však ukazují, že demokracie, měřená škálou demokracie „Polity III“, ovlivňuje riziko občanské války kvadratickým způsobem, přičemž maximální riziko se nachází na středních úrovních. Interpretují tento výsledek tak, že ukazuje, že postupný přechod k demokracii od diktatury by ohrozil mír. Podobně Hegre, Ellingsen, Gleditsch a Gates (1999) našli vztah ve tvaru obráceného U mezi rizikem občanské války a demokracií. Vysvětlují to modelem, kde příležitosti a křivdy poskytují protichůdné vlivy na riziko občanské války. Navíc zjišťují, že autokracie, které jsou stabilnější než polodemokracie, jsou ve skutečnosti méně stabilní než plné demokracie, takže demokracie je z dlouhodobého hlediska nejpravděpodobnějším konečným bodem demokratizačního procesu. Alternativním přístupem ke zvýšení důvěryhodnosti afrických států je spoléhat se na donory a podmíněnost při jejím vymáhání, jak ilustruje Azam (1999.b), pro případ optimálního zisku z tisku peněz. Pokud jsou očekávané náklady na odstoupení od svých závazků dostatečně vysoké, pokud jde o snížení pomoci, a pokud jsou dárci skutečně důvěryhodní, pak by dárcovská komunita mohla pomoci prosazovat mír tím, že podřídí mix veřejných výdajů určitému typu podmíněnosti, která zdůrazňuje veřejné výdaje s jasným přerozdělovacím obsahem, jak je zde definováno.

Nicméně důraz kladený jednoduchým modelem uvedeným v této části na důvěryhodnost na jedné straně a na přerozdělování na straně druhé, poskytuje užitečnou sadu nástrojů pro pohled na skutečný svět. Model je však příliš jednoduchý a schematický na to, aby byl použitelný bez kvalifikace a obohacení. Zejména oddělení mezi úřadující vládou a opozicí je složitější v reálném světě, kde stát slouží jako federace různých etnických skupin, v klidných zemích. Musíme tedy pečlivěji analyzovat relativní role, které hraje stát a jeho „Racionálně-právní“ byrokracie na jedné straně a tradiční hierarchie, která řídí etnickou skupinu, na straně druhé.

4.2 Etnický kapitál, městská elita a přerozdělovací stát

Většina afrických zemí se vyznačuje nedávným osídlením – např. v pralesní zóně západní Afriky byla populace před třemi stoletími zanedbatelná a většina etnických skupin má zakládající mýtus založený na některých migrujících předcích. Královna Pokou, která obětovala své čerstvě narozené dítě, aby dosáhla bezpečného překročení řeky Comoë, při útěku z království Ashanti svého otce, pamatují všechny skupiny Akanů v Pobřežích slonovinách.

Ještě dále na sever, např. mezi Dogony v Mali, je živá vzpomínka na migrující pár, který skupinu založil.

„Vnitřní a vnější migrace byla důkladně analyzována ekonomy, sociology, antropology, demografy atd. a zdá se, že reagují na různé motivace.“ (Stark, 1991) Například migrace z venkova na venkov, kdy se část příbuzenské skupiny přestěhuje na jiné místo ve stejné zemi, může mít pojistný cíl – diverzifikací zdrojů příjmů příbuzenské skupiny získá možnost zmírnit svůj spotřební tok před idiosynkratickými otřesy za předpokladu, že se lze spolehnout na podmíněné transfery mezi různými podskupinami. V západní Africe a také jiných částech kontinentu může být migrace také náhradou nedostatku úvěrů v rané fázi mužského pracovního života, protože s přijetím práce za mzdu je spojeno sociální stigma ve vlastní vesnici. Muži se musí přestěhovat někam, kde jsou neznámí, aby našli práci za mzdu, chtějí-li nashromáždit peníze na zahájení podnikání jako OSVČ nebo jako zemědělci a na založení rodiny. Někdy to znamená nějakou mezinárodní migraci, v Africe, nebo dokonce tak daleko jako Evropa nebo USA.

Nejdůležitějším tokem migrantů z hlediska rozvoje je však tok mezi venkovským a městským sektorem. Urbanizace je nedílnou součástí procesu rozvoje a je zapojena jak do procesu industrializace, tak do procesu formování státu. Města hrála důležitou roli v procesu rozvoje Afriky, přinejmenším od středověku, přičemž nejznámějšími příklady jsou Timbuktu a další sahelská království nebo říše Muenemutapa v jižní Africe. Moderní africká města však do značné míry formoval koloniální fenomén, který po sobě zanechal osobitý styl „moderního sektoru“. Formální sektor, zahrnující jak vládní sektor, tak podniky formálního sektoru, ať už soukromé nebo veřejné, přitahuje mnoho nejvzdělanějších migrantů. Tyto sektory vyplácejí nejvyšší a nejstabilnější mzdy a platy dostupné v afrických zemích, takže získání práce v nich poskytuje příbuzným některé významné pojišťovací služby. Tento druh zaměstnání však obvykle vyžaduje značnou úroveň lidského kapitálu. Příbuzenské skupiny a vesnice v Africe proto často kolektivně investují do vzdělání některých svých mladých členů s cílem poslat je do města, aby získali zaměstnání ve formálním sektoru, přičemž upřednostňují práci ve vládě nebo ve veřejných podnicích. To je místo, kde mohou získat nejvyšší a nejbezpečnější tok příjmů, aby podpořili tok remitencí zpět do vesnice. Naopak omezování přístupu velké části populace ke vzdělání, k němuž může někdy dojít v době rozpočtového omezení nebo za diktátorských pravidel, je některými sociálními skupinami často vnímáno jako proces vyloučení z výhod moderního sektoru.

4.2.1 Federace etnických skupin

To vytváří typicky africké uspořádání společnosti, kde státní byrokracie a politická elita jsou složeny z lidí z většiny různých etnických skupin země, kteří ve skutečnosti hrají roli „delegátů“ svých příbuzných nebo etnických skupin. Toto je fenomén známý jako „republika dobrých žáků“ ve frankofonní západní Africe (Azam a Morrisson, 1994). Tato federace „delegátů“ z různých regionů země však mezi nimi vytváří některé nové vazby solidarity. Přestože tam tito lidé byli posláni, aby inkasovali vysoké a pravidelné příjmy, za finanční transfery ve prospěch těch, kteří ve vesnici zůstali, se mohou implicitně domlouvat na využívání daňových a donucovacích pravomocí státu k tomu, že neosobně vybírají velké množství zdrojů od venkovských lidí, díky kterým jsou tam, kde jsou. Bates (1981) byl pravděpodobně první, kdo velmi přesvědčivě analyzoval způsob, jakým státy deformovaly fungování zemědělských trhů, aby zajistily městské elitě dodatečné zdroje. Pedersen (1997) na těchto základech staví a představuje model, kdy je stát v rozvojových zemích přesně považován za koalici politicky vlivných městských lidí, kteří organizují „vykořisťování“ venkovského lidu a zahraniční pomoc. Přestože narušení různých trhů bylo v tropické Africe od koloniálních dob spíše pravidlem než výjimkou (viz Collier a Lall, 1986, Azam a Daubrée, 1997), rozmanitost prostředků používaných k vytváření ziskových deformací na trzích, ve prospěch městské elity, byl ohromující. To znamenalo, pro zemědělství samotné, velkou rozmanitost přizpůsobovacích nařízení, kdy byly učiněny pokusy o liberalizaci těchto ekonomik za účelem obnovení efektivního fungování trhů (Azam, 1996). Devizový trh byl také důležitým prostředkem vybírání zdrojů ve prospěch politické elity v ekonomikách s usilujícím paralelním trhem (Azam, 1999). Proto se vyvinul zvrácený systém, kdy různé etnické skupiny posílají do města „delegáty“, aby vybrali nějaké peníze od formálního sektoru a vlády, zatímco koalice vzdělaných elitních členů je schopna vytáhnout z lidí, kteří zůstali pozadu, a za neosobním závojem anonymity státu mnohem víc, než posílají zpět. Tento systém je však také nápomocný při vytváření nových solidárních sítí, které mohou postupně odsouvat etnické vazby do vedlejší role.

Africký stát je tedy konstruován, nebo by tak měl být, jako prostředek pro federování různých etnických skupin prostřednictvím koalice svých elit, a tudíž zahrnuje dva vzájemně propojené systémy přerozdělování. Nejprve existuje systém transferů v rámci etnických nebo příbuzných skupin, kdy bohatí migranti, kteří za svůj lidský kapitál vděčí nějaké počáteční investici své skupiny, mají odvádět velkou část svých příjmů zpět do vesnice, a to buď pravidelně nebo častěji náhodně jako způsob, jak absorbovat některé exogenní šoky. Následuje

systém přerozdělování mezi etnickými skupinami, a to prostřednictvím jejich elit nebo prostřednictvím státního rozpočtu. Zatímco stát získává část prostředků zdaněním ekonomiky, má se transparentním způsobem o výhody těchto zdrojů podělit s lidmi. Když jsou přínosy veřejných výdajů široce rozloženy, „delegáti“ etnických skupin mohou většinou získat obnovenou podporu státu od svých občanů. Toto rozlišení dvou typů přerozdělovacích systémů tedy obohacuje soubor interpretací, které lze provést o modelu státu založeném na přerozdělování, jako je ten, který byl představen v předchozí části. Oba typy přerozdělovacích systémů vyvolávají zajímavé organizační problémy a zvyšují možnost zhroucení. Skutečnost, že geografická oblast mnoha etnických skupin je přerušena mezinárodními hranicemi, situaci komplikuje.

4.2.2 Vyloučení a povstání

Etnický systém přerozdělování, kdy si stát kupuje určitou loajalitu ze sociální základny prostřednictvím remitencí od městských dělníků jejich lidem, kteří zůstali zpět ve vesnici, je jen zřídka příčinou politického násilí. Obvykle jde o dobře prosazovaný mechanismus, založený na počátečním dotování etnického kapitálu, který většinu času zajišťuje dodržování pravidel hry. Obvykle tvoří téměř vyčerpávající rozdělení obyvatel země, přičemž mimo něj zůstává velmi málo lidí, s výjimkou některých migrantů cizího původu. Nicméně studie některých nedávných afrických konfliktů poskytuje některé příklady povstání, které bylo vyvoláno nespokojeností etnické základny s dopadem účasti jejich elity na státní hře. První příklad poskytuje hnutí Tuaregů v Mali a Nigeru na počátku 90. let. Ačkoli toto povstání bylo často prezentováno jako etnický problém mezi Tuaregy a ostatními skupinami Mali a Nigeru, bližší zkoumání ukazuje, že důležitým důvodem tohoto boje byla nespokojenost mladých nezaměstnaných Tuaregů s jejich kmenovými vládci. Ishumar (odvozeno zřejmě z francouzského slova *chômeur*, což znamená nezaměstnaní), byli bývalí vojáci z libyjské armády, které plukovník Kaddáfí musel vyhodit, když začaly docházet peníze z ropy. Při návratu do vlasti si tito mladí Tuaregové uvědomili, že pro ně není žádná příležitost, zejména kvůli špatnému vzdělání, kterého se jim dostalo, a velmi špatné infrastruktuře, kterou do jejich regionu investovala malijská nebo nigerská vláda. Generál Moussa Traoré z Mali si vykoupil klid Tuaregů tím, že rozdělil některé výhody členům tradičního vedení Tuaregů s velmi malým dopadem na zbytek lidu. Poté byl sever svědkem povstání, které bylo namířeno jak proti feudálním vůdcům, tak proti státům Mali a Nigeru (Gaudio, 1992, Azam et al., 1999). Dalším příkladem rozpadu přerozdělovacího systému v etnickém rámci je povstání v Sierra Leone na počátku 90. let, popsané Abdullahem a Muanou (1998) jako vzpouru

lumpenproletariátu. Bez jakékoli etnické podpory a jakéhokoli národního programu se Sjednocená revoluční fronta, vytvořená z podtřídy Freetownu a nelegálních těžařů diamantů, proměnila v jakési hnutí banditů, páchající zvěrstva na lidech z jakýchkoliv skupin. Bates (1989) poskytuje analýzu povstání na Mau-mau v Keni v 50. letech 20. století a naznačuje, že bylo také vyvoláno rozpadem vztahu mezi elitou Kikuyu a její etnickou základnou. Tyto příklady ilustrují skutečnost, že etnická skupina může selhat v zajištění požadovaného spojení mezi svými členy a vyššími úrovněmi státu, a v tomto případě propuká druh politického násilí, které je obzvláště obtížné kontrolovat.

Násilné povstání většinou vzniká, když je jedna nebo několik etnických skupin vyloučeno ze sdílení státní odměny. Je poměrně důležité poznamenat, že povstalecké skupiny jsou do značné míry odrazem struktury etnických skupin popsanych výše - analýza nedávných partyzánů prezentovaná v Clapham (1998) ukazuje, že většinu povstaleckých skupin vedou nejvzdělanější členové a že loajalita, kterou získávají od svých následovníků, závisí do značné míry na jejich schopnosti zajistit a přerozdělit zdroje v rámci skupiny. Pak, absence zahraniční podpory, kterou je v období po studené válce stále obtížnější mobilizovat, je rabování znepřátelených skupin často jediným řešením. V některých případech rabování umožňuje některým vojevůdcům udržovat dlouhodobé povstání, které, jak se zdá, ve skutečnosti nesměřují ke svržení vlády, ale k vytvoření enklávy pod kontrolou povstalců v jakémisi částečném odtržení. Mimo jiné Pool (1998) pro případ eritrejské lidové osvobozené fronty a Young (1998) pro Tigrayskou lidovou osvobozenou frontu přesně ilustrují, jak vzdělání elitní členové organizovali rozdělování zdrojů mezi své příznivce a jak to pomohlo přilákat více přívrženců. Zásadní roli pak sehrály přeshraniční vztahy mezi sebou a také s jižním Súdánem. V těchto dnech studené války však bylo poměrně snadné získat finance od některé ze supervelmocí, takže rabování bylo méně nutné. Dalším zajímavým případem je případ městské vzpoury, která vedla ke svržení generála Moussy Traorého v Mali. Za cenu asi 300 mrtvých se lidem z Bamaka a několika dalších měst v Mali podařilo svrhnout diktátora, který vládl zemím více než dvě desetiletí. Povstalecké hnutí bylo ve skutečnosti vedeno malým počtem studentů medicíny, kteří se vraceli z několika let studia v zahraničí, především v Dakaru. Následovali městští lidé všech společenských původů, ale nejhrdinštějšími bojovníky byly matky studentů, které bili vojáky holemi. Druhá strana mezitím spálila trh se zákazníky uvnitř, včetně převážně žen (Azam et al., 1999). Důvodem této vzpoury, v souladu se zde načrtnutým teoretickým rámcem, je to, že Moussa Traoré sledoval politiku postupného snižování účasti státu na akumulaci lidského kapitálu, omezování sociálních výdajů

na zdravotnictví a vzdělávání, a tak postupně budoval některé silné bariéry pro vstup mezi politicky vlivnou elitu, protože jak jsme viděli výše, vzdělání je klíčem ke vstupu do této elity.

Analýza nedávných konfliktů naznačuje, že vyloučení některých ohrožujících skupin ze sdílení zdrojů státu je pravděpodobnější, když se země spoléhá na vývoz nerostů, než když se spoléhá na vývoz zemědělských produktů. Historie války v Biafře v Nigérii na konci roku 1960 je archetypem takové války, kdy se etnická skupina chce odtrhnout od země, aby na vlastní pěst těžila některé těžební zdroje nacházející se v její regionální oblasti, v tomto případě ropu. Jde o případ, kdy se jedna etnická skupina snažila vyloučit další dvě hlavní skupiny ze hry „sdílení kořisti“. Občanské války v Angole a v DRK poskytují další příklady, stejně jako Cairns (1997). Collier a Hoeffler (1999) potvrdili tento předpoklad, který vyplývá z případových studií, odhadem ekonometrické rovnice, probitové regrese, vysvětlením příčin občanských válek a zjistili, že podíl vývozu nerostných surovin na HDP je nejdůležitějším prediktorem pro výskyt občanských válek s globálním vzorkem. Naopak zemědělský nebo průmyslový export, jehož produkce není umístěna v malém území, a je buď rozprostřena na širší části území, patřící k různým etnickým skupinám, nebo se nachází v městských centrech, kde všechny různé etnické skupiny jsou smíšené, se nezdá, že by to zvýšilo šance na propuknutí občanského násilí.

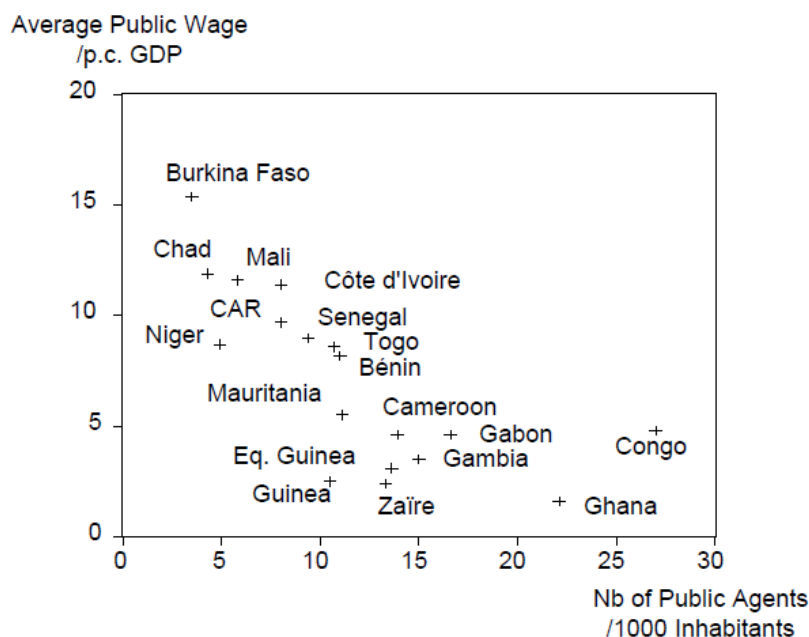
4.2.3 Politická ekonomie vysokých mezd ve veřejném sektoru

Zdá se, že mezi metodami, které africké vlády používají k udržení míru, hrají důležitou roli vysoké mzdy ve veřejném sektoru. V současném rámci mají vysoké mzdy a platy ve veřejném sektoru podněcovat velký tok remitencí mezi členy městské elitní skupiny a jejich etnickými kolegy, aby si od nich mohli koupit nějakou podporu. Některé sugestivní důkazy o této úloze jsou poskytnuty pokusem zjistit důvod negativního vlivu členství v zóně CFA na pravděpodobnost politického násilí („výjimka v zóně CFA“) nalezené v rovnici (8) výše od Azama, Berthélemyho a Calipel (1996). Ačkoli to nedosahuje dostatečného testu předpokladu, lze se domnívat, že hlavním relevantním dopadem členství v zóně CFA byly historicky mnohem vyšší mzdy a platy ve veřejném sektoru než v jiných afrických zemích v porovnání s příjmem na hlavu. Tento bod již uvedli van de Walle (1991) a Azam (1995.b) a je živě vysvětlen při pohledu na obrázek 2. Z tohoto grafu je zřejmé, že členské země zóny CFA vyplácely mnohem vyšší mzdy a platy v poměru k příjmu na hlavu svým státním zaměstnancům

a v důsledku i dalším zaměstnancům formálního sektoru než jiné země v Africe v poměru k počtu HDP na obyvatele, alespoň do roku 1994, kdy došlo k devalvaci franku CFA.

To naznačuje, že vysoké mzdy ve veřejném sektoru, které jsou nakupovány za cenu menšího počtu veřejných činitelů v poměru k populaci, jak ukazuje obrázek 2, jsou silně spojeny s klidnější společností. Jinými slovy, soukromé přerozdělování státních peněz etnickým kanálem se zdá důležitější než anonymní poskytování veřejných statků státem. Nicméně příklad Pobřežích slonovin, kde bývalý prezident Houphouët-Boigny sledoval strategii velmi viditelných veřejných investic v regionech obývaných jinými etnickými skupinami, jako je přístav San Pedro v oblasti Bété nebo méně úspěšné cukrové komplexy v zemi Sénoufo na severu země, která měla pravděpodobně velký dopad na udržování míru, vede k potvrzení tohoto tvrzení. Členské země zóny CFA jsou navíc ve většině hodnocení považovány za méně zkorumpované než jiné africké země, což může představovat další kanál, kterým vysoké mzdy ve veřejném sektoru snižují riziko politického násilí. Když jsou vysoké příjmy elitních členů vybírány anonymně, prostřednictvím daňového systému, vytváří to méně mezietnické zášti než drobná korupce, která zahrnuje vydírání identifikovatelnými osobami. Tento návrh lze ověřit analýzou, zda v zóně CFA došlo k nárůstu politického násilí nebo ke kolapsu státu od devalvace franku CFA v lednu 1994, o které je známo, že snížila relativní příjmy státních zaměstnanců a zaměstnanců formálního sektoru. Náhodná pozorování naznačují, že převrat v Nigeru a vznik téměř chaosu v Kongu-Brazzaville, kde se zdálo, že „kobry“, „ninjové“ a „štíři“ vedou nesmyslnou válku, by mohly poskytnout určitou podporu tento nápad.

V každém případě, ať už to lze dokázat nebo ne empirickými důkazy, zdá se, že mnoho afrických diktátorů věří, že toto spojení existuje. Historická studie Burkiny Faso a Mali (Azam et al., 1999) naznačuje, že vládcí používají zvýšení platů ve veřejném sektoru jako prostředek k získání loajality a politické podpory, když mají pocit, že se jejich pozice u moci stává nejistou. Ve skutečnosti se zdá, že se různé vlády Burkiny Faso střídaly mezi fází umírněnosti mezd a platů státních zaměstnanců, s vysokým poskytováním veřejných statků, na začátku jejich setrvání u moci, a fází nízkého poskytování veřejných statků, spojené s růstem mezd a platů státních zaměstnanců v pozdější fázi. Zdá se, že vláda generála Moussy Traoré z Mali vykazovala stejný vzorec, ale mnohem pomalejším tempem.

Obrázek 2 Vztah mezi veřejnými mzdami a veřejnou zaměstnaností

5. Základní charakteristika Rwandy

Rwanda – malá a centralizovaná země, které dominují drsné kopce a úrodná sopečná půda – měla po staletí neúměrný vliv na oblast afrických Velkých jezer. Od poloviny 18. století v regionu stále více dominovalo rwandské království, přičemž panovníci Tutsiů postupně rozšiřovali moc královského dvora do okrajových oblastí a rozšiřovali své hranice vojenským dobýváním. Zatímco současná etnická označení Hutuové a Tutsiové předcházejí koloniální nadvládě, jejich flexibilita a význam se v průběhu času výrazně měnily a často se projevovaly spíše jako hierarchické třídní rozlišení než etnické nebo kulturní rozlišení. Většinou Hutuové a menšinová Tutsiové dlouho sdíleli společný jazyk a kulturu a smíšená manželství nebyla vzácná. Rwandský královský dvůr se soustředil na krále Tutsiů (mwami), který se opíral o rozsáhlou hierarchii politických, kulturních a ekonomických vztahů, které proplétaly rwandské sociální skupiny. Sociální kategorie se staly rigidnějšími za vlády RWABUGIRI (1860-1895), který se soustředil na agresivní expanzi a upevnění rwandských byrokratických struktur. Německé koloniální dobývání začalo na konci roku 1890, ale území bylo postoupeno belgickým silám v roce 1916 během první světové války. Oba evropské národy si rychle uvědomily výhody vládnutí prostřednictvím již centralizovaného rwandského království Tutsiů. Koloniální nadvláda posílila stávající trendy směřující k autokratické a vylučující vládě,

což vedlo k odstranění tradičních pozic autority pro Hutuje a kalcifikaci etnických identit. Belgičtí administrátoři výrazně zvýšili požadavky na komunální práci a zavedli tvrdé daně, čímž se zvýšila frustrace a nerovnost. Měnící se politické postoje v Belgii přispěly k tomu, že koloniální a katoličtí představitelé v letech vedoucích k nezávislosti přesunuli svou podporu od Tutsiů k vůdcům Hutuů.

Nově mobilizované politické strany a doutnající odpor k vládě menšin explodovaly v roce 1959, tři roky před nezávislostí na Belgii, když Hutuové svrhli krále Tutsiů. Během několika příštích let byly zabity tisíce Tutsiů a asi 150 000 bylo vyhnáno do exilu v sousedních zemích. Náčelník generálního štábu Juvenal Habyarimana se chopil moci převratem v roce 1973 a po dvě desetiletí vládl Rwandě jako státu jedné strany. Habyarimana stále více diskriminoval Tutsije a extremistické frakce Hutuů, které získaly význam poté, co bylo na počátku 90. let zavedeno několik stran. Děti tutsijských exulantů později vytvořily rebelskou skupinu Rwandská vlastenecká fronta (RPF) a v roce 1990 začala občanskou válku. Občanská válka vyhrotila etnické napětí a vyvrcholila sestřelením Habyarimana soukromého letadla v dubnu 1994. Tato událost vyvolala státem řízenou genocidu, při které Rwandané zabili přibližně 800 000 svých spoluobčanů, včetně přibližně tří čtvrtin populace Tutsiů. Genocida skončila později téhož roku, kdy převážně Tutsijská RPF, operující mimo Ugandu a severní Rwandu, porazila národní armádu a hutusjké milice a ustavila vládu národní jednoty pod vedením RPF. Rwanda uspořádala své první místní volby v roce 1999 a své první prezidentské a parlamentní volby po genocidě v roce 2003, což formalizovalo de facto roli prezidenta Paula Kagameho jako hlavu vlády. Kagame byl formálně zvolen v roce 2010 a znovu v roce 2017 po změně ústavy, která mu umožnila ucházet se o třetí funkční období.

5.1 Demografický profil

Míra porodnosti ve Rwandě během poslední dekády prudce klesla v důsledku vládního závazku plánovat rodinu, zvýšeného používání antikoncepce a klesajícího trendu ideální velikosti rodiny. Ke snížení porodnosti přispělo i zvýšení dosaženého vzdělání, zejména u dívek, a vystavení sociálním médiím. Průměrný počet porodů na ženu se snížil z 5,6 v roce 2005 na 4,5 v roce 2016 a 3,3 v roce 2022. Navzdory těmto významným pokrokům ve snižování plodnosti zůstává porodnost ve Rwandě velmi vysoká a bude i nadále pokračovat po dlouhou dobu, protože její velká populace vstoupí do reprodukčního věku. Vzhledem k tomu, že Rwanda je jednou z nejhustěji osídlených zemí v Africe, její přetrvávající vysoký populační růst a stále

menší zemědělské pozemky budou dále zatěžovat schopnost rodin pěstovat potraviny a mít přístup k pitné vodě. Tyto podmínky budou také brzdit úsilí vlády snížit chudobu a zabránit zhoršování životního prostředí.

UNHCR doporučilo, aby se země s účinností od 30. června 2013 dovolávaly ukončení statusu uprchlíka pro ty Rwandány, kteří uprchli ze své vlasti v letech 1959 až 1998, včetně genocidy v roce 1994, s odůvodněním, že podmínky, které je vedly k tomu, aby hledali ochranu v zahraničí, již neexistují. Rozhodnutí UNHCR je kontroverzní, protože mnoho rwandských uprchlíků se stále obává pronásledování, pokud se vrátí domů, což jsou obavy podpořené počtem Rwandánů, kterým byl udělen azyl od roku 1998, a počtem osvobozených od ukončení. Rwandští uprchlíci mohou stále žádat o výjimku nebo místní integraci, ale hostitelské země se snaží poslat uprchlíky zpět do Rwandy a pravděpodobně se vyhnou možnostem, které jim umožní zůstat. Naopak samotná Rwanda hostí od roku 2022 přibližně 125 000 uprchlíků; prakticky všichni přecháží před konfliktem v sousedním Burundi a Demokratické republice Kongo.

5.3 Ústava

Historie: několik předchozích; poslední přijaté referendem 26. května 2003 s účinností od 4. června 2003.

Dodatky navrhuje prezident republiky (se souhlasem Rady ministrů) nebo dvoutřetinovou většinou hlasů obou komor Parlamentu; průchod vyžaduje alespoň tříčtvrtinovou většinu hlasů v obou komorách; změny ústavních článků o národní suverenitě, prezidentském období, formě a systému vlády a politickém pluralismu rovněž vyžadují schválení v referendu; několikrát novelizován, naposledy v roce 2015.

5.4 Právní systém

Smíšený právní systém občanského práva, založený na německém a belgickém vzoru, a zvykové právo; soudní přezkum legislativních aktů u Nejvyššího soudu.

5.5 Výkonná moc

Hlavou státu je prezident Paul Kagame (od 22. dubna 2000). Předsedou vlády je Edouard Ngirente (od 30. srpna 2017). Kabinet tvoří Rada ministrů jmenovaná prezidentem. Prezident přímo volen prostou většinou – hlasování na 5leté funkční období (způsobilé pro druhé funkční období). Ústavní dodatek schválený v prosinci 2016 zkrátil prezidentské období ze 7 na 5 let, ale obsahoval výjimku, která umožnila prezidentu Kagamemu v roce 2017 vykonávat další 7leté období, po kterém mohou následovat dvě další 5letá období; poslední volby se konaly dne 4. srpna 2017 (příští se budou konat v srpnu 2024); premiér je jmenovaný prezidentem. Výsledky voleb z roku 2017 – Paul Kagame byl zvolen 98,8 % (RPF), druhý skončil Philippe Mpayimana 1,2 % hlasů.

5.6 Zákonodárná moc

Dvoukomorový parlament se skládá ze Senátu (26 křesel; 12 členů nepřímo volených místními radami, 8 jmenovaných prezidentem, 4 jmenování Fórem politických organizací - orgánem registrovaných politických stran a 2 vybraní vysokými školami; členové slouží 8 let podmínky) a Poslaneckou sněmovnou nebo oficiálně Chambre des Deputes (80 křesel; 53 členů přímo volených poměrným hlasováním, 24 žen vybraných zvláštními zájmovými skupinami a 3 vybraní organizacemi pro mládež a osoby se zdravotním postižením; členové slouží 5 let).

Volby do Senátu se naposledy konaly 16. – 18. září 2019 (příští se budou konat v roce 2027). Volby do Poslanecké sněmovny se konaly 3. září 2018 (příští v srpnu 2024).

Výsledky posledních voleb v Senátu podle stran jsou neznámy, pouze složení mužů a žen – mužů 17 a žen 9, což dělá 34,6 % ženského zastoupení v Senátu. Procentuální výsledky voleb v Poslanecké sněmovně taktéž nejsou známy, pouze počet členů daných stran - Rwandská vlastenecká fronta 40, PSD 5, PL 4, ostatní 4 nepřímo zvoleni 27; složení - muži 31, ženy 49, procento žen 54,7 %; celkové parlamentní procento žen 54,7 %, což dělá ze Rwandy stát s jedním z největších zastoupení žen ve vrcholné politice na světě.

5.7 Politické strany a jejich lídři

Demokratická strana zelených Rwandy nebo DGPR [Frank HABINEZA]

Liberální strana nebo PL [Donatille MUKABALISA]

Party for Progress and Concord nebo PPC [Dr. Alivera MUKABARAMBA]

Rwandská vlastenecká fronta nebo RPF [Paul KAGAME]

Rwandská vlastenecká přední koalice (zahrnuje RPF, PPC) [Paul KAGAME]

Sociálně demokratická strana nebo PSD [Vincent BIRUTA]

Social Party Imberakuri nebo PS-Imberakuri [Christine MUKABUNANI]

6. Základní vymezení etnik Hutu a Tutsi

Pro vysvětlení rozdílů mezi oběma kmeny je nutné se zaměřit na oba národy, jelikož ač je rozdílnost v obou státech značně malá, lehké odchylky především v politické struktuře se zde vyskytují.

Rundiové (Barundi, Warundi) – bantuská národnost v Burundi, Tanzánii, DRK, Ugandě a ve Rwandě; celkem asi 5,9 mil. Jazyk kirundi patří do skupiny benue-kongo nigerokonžské větve kongokordofánské rodiny. Rundiové se dělí na 2 etnografické skupiny: Tutsi (Watutsi, Batutsi) a Hutu (Bahutu). Tutsiové jsou etiopidního původu a přišli do oblasti až v 16. – 17. století. Představují pasteveckou šlechtu, na které jsou závislí bantuští zemědělci Hutu. Obě skupiny mají společnou kulturu i jazyk. Zárodky státní organizace se v oblasti vytvořily v 16. – 17. století. Několik menších státních celků bylo postupně sloučeno ve větší státní útvar (Burundi). V čele státu byl panovník (mwani), který mohl pocházet pouze z vládnoucího rodu. Ostatní Tutsi byli z vlády vyloučeni. V čele provincií byli dědiční guvernéri. Všechny státní funkce mohly vykonávat pouze Tutsi, v praxi to však bylo omezeno pouze na členy panovnickovy rodiny. Na nejnižším stupni společenské hierarchie byly skupiny Pygmejů (Twa). Území Rundiů bylo nejprve pod německou, později pod belgickou koloniální nadvládou, nezávislost získali až roku 1962. V dnešním Burundi byly časté konflikty mezi Tutsi a Hutu, nikdy se však nevyhrotily do občanské války jako u sousedních Rwandů.

Rwandové (Rwanda, Ruanda, Banyarwanda) – bantuská národnost ve Rwandě, DRK, Burundi, Ugandě a Tanzánii; celkem asi 8 mil. Jazyk (rwandština) patří do skupiny benue-kongo nigerokonžské větve kongokordofánské rodiny. Část Rwandů se hlásí ke křesťanství, ostatní si zachovali tradiční animistické náboženství. Rwandové se dělí na dvě etnografické skupiny. Podobně jako u Rundiů jsou dominantní skupinou Tutsi, pastevci nebantuského původu, z antropologického hlediska blízcí etiopidnímu rasovému typu. Závislou skupinou jsou Hutuové, původem bantuští zemědělci. Tutsi přišli pravděpodobně ze severu během 16. – 17. století. Podrobili si bantuské obyvatele, ale přejali jejich jazyk a kulturu. Zárodky státních útvarů existovaly na území Rwandy už v 16. a 17. století. V čele státu byl panovník, který měl současně nejvyšší funkce rituální a soudcovské. Podle tradice byla síla státu vtělena v jeho osobě, proto nesměl onemocnět nebo se zmrzačit. Území státu bylo rozděleno na provincie, které spravovali guvernéri odpovědní za vybírání a shromažďování daní. Guvernéri měli ještě důležité funkce ve státním aparátu a dohromady tvořili poradní výbor. Všechny státní funkce mohli vykonávat pouze Tutsi. Rwandové byli nejprve pod německou (od 1898) a v letech 1916 – 1960 pod belgickou koloniální nadvládou. Roku

1959 se vyhrotily konflikty mezi oběma skupinami v občanskou válku, která měla za následek migraci Tutsiů z Rwandy a zrušení tradiční sociální struktury. Rwandové jsou zemědělci (proso, sorgo, banány, taro, jamy, maniok, kukuřice) a chovatelé skotu. Ten však mohli vlastnit pouze Tutsi. Manželství je většinou párové, někdy polygamní; usídlení je roztroušené. Mezi Rwandy žijí i skupiny Pygmejů, kteří přejali jazyk Rwandů a jsou na nejnižším stupni společenské hierarchie (Honzák, Hubinger, Polišínský, 1985).

7. Analýza rwandského politického systému

„Šváb nemůže zplodit motýla.“ Toto byl první řádek úvodníku publikovaného v *Kangura*, důležitých měsíčních novinách vydávaných ve Rwandě mezi rokem 1990 a 1994. Tyto noviny měly vazby na extrémisty Hutu a hnutí NRMD³, které bylo v té době ve Rwandě vládnoucí stranou. Účinně sloužila jako protitutsijská propaganda MRND, ale její redaktoři byli nezávislí a často kritizovali MRND za to, že byla příliš umírněná při řešení domnělého problému Tutsiů. *Kangura* sehrála důležitou roli při vytváření protitutsijských nálad ve Rwandě v letech, která bezprostředně předcházela rwandské genocidě. Úvodník, ze kterého je citována úvodní věta, je jeden takový příklad. „Šváb“ mělo být RPF⁴, v jejímž čele stál současný prezident Rwandy, Paul Kagame. RPF byla v té době ozbrojená skupina a bojovala za ukončení násilí proti Tutsiům ve Rwandě.

Přirovnání ke švábovi nemohla být dále od pravdy. Úsilí RPF o obnovu národa zničeného genocidou, je nyní považováno za ohromující úspěch. Tato skupina tzv. „švábů“ dokázala přivést Rwandu k prosperitě a proměnit zdevastovaný národ v postkonfliktní ekonomický zázrak. „Žádný jiný národ v subsaharské Africe, kromě výjimek, jako je Mauricius a Botswana, nezaznamenal stejný druh zlepšení socioekonomických za tak krátkou dobu“ (Samatar, 1999: 44). Na rozdíl od Botswany a Mauricia, kde se ekonomiky po dekolonizaci zcela změnily, ekonomická struktura Rwandy zůstala v podstatě stejná a jejím primárním exportem je stále káva, jako tomu bylo před dvěma desetiletími. Zde je nutno podotknout, že Rwanda nemá příliš jiných možností, jelikož se jedná o rurální stát, který je silně založen na zemědělství, pro které jsou zde díky vysoké nadmořské výšce ideální podmínky.

³ NRMD – National Republican Movement for Democracy and Development

⁴ RPF – Rwandská vlastenecká fronta

V posledních letech Rwanda silně investuje především do oblasti ICT, nicméně stát je stále závislý především na zemědělství.

Obnova zdevastovaného státu po tragédii takového rozsahu, jako je genocida, je extrémně náročná, ne-li zcela nemožná. Na rozdíl od očekávání jiných států v subsaharské Africe se nové vládě, která po genocidě převzala moc, podařilo situaci destrukce a ztráty lidských životů a kapitálu, zcela odvrátit. Po rychlém ukončení rwandské genocidy získala RPF pod vedením Paula Kagameho kontrolu nad mocí v Kigali. Došlo k vyvinutí obrovského úsilí na obnovu infrastruktury, nastartování ekonomiky, zlepšení socioekonomických podmínek a opětovného rozvoje sociální soudržnosti v neklidné zemi.

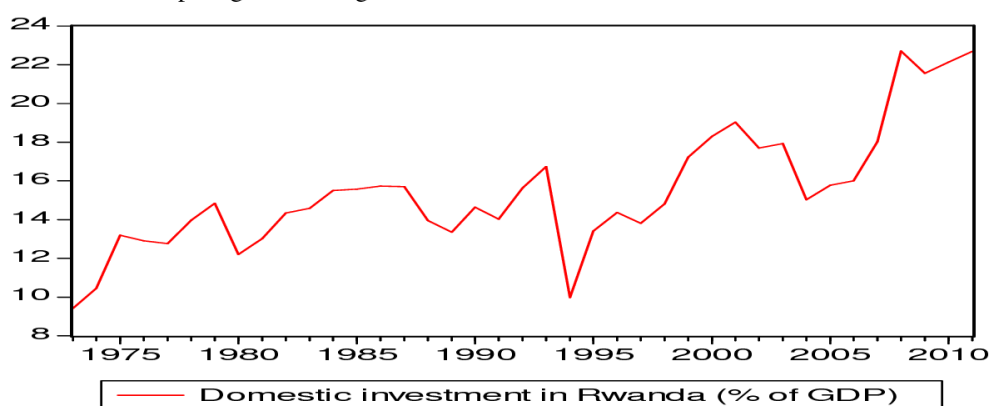

Figure 4: Domestic investment in Rwanda (% of GDP) 1972-2011

Obrázek 4. Domácí investice ve Rwandě

Toto období prudkého rozvoje pokračuje dodnes se stejnou intenzitou. Rwanda zaznamenala velká zlepšení v ukazatelích a udržela si tempo růstu HDP v průměru kolem 8 % ročně. Obrázek 1 tento dramatický nárůst jasně ukazuje.

Je zřejmé, že tento vývoj probíhal pod záštitou Kagameho a RPF pod jeho vedením. Velmi pravděpodobně by se to nestalo, kdyby národ vedl někdo jiný. Ani Kagameho kritici ve Rwandě nemohou popřít, že se jejich národ změnil k lepšímu. Jeden z těchto kritiků, který má shodou okolností také úzké vazby na vysoké vedení RPF, řekl: „V Kagamem máme štěstí, že máme vizionáře a skvělého vůdce. Nikdo nemůže říct, že by to všechno bylo možné bez něj. Některé aspekty života ve Rwandě jsou prostě mnohem lepší než dříve. To si nikdo nikdy nepředstavoval.“⁵ Kagame se postavil do středu tohoto ekonomického zázraku. Vzhledem k tomu všemu se zdá, že existuje dostatečný důvod k tomu, aby byla Rwanda

⁵ Anonymní dotazovaný, v rozhovoru s autorem, srpen 2018

oslavována jako vzor pro rozvoj. Kagame a RPF se zapojily do obnovy struktur státu, které byly zničeny. „Ukončením genocidy a zajištěním Rwandy si vláda RPF zajistila monopol na legitimní použití síly“ (Gerth, Mills, Weber, 1959: 78). Stát byl posílen a občanská společnost mohla růst, i když s určitými omezeními. Moc se v Kigali centralizovala a v roce 2003 byla přijata nová ústava, která měla řešit mnohé z nedostatků předchozích ústav z postkoloniálního období. V popelu genocidy vznikl zcela nový stát.

Žádný úspěšný příběh však není bez nedostatků a Rwanda není výjimkou z tohoto nepsaného pravidla. Některé z problémů, kterým nyní čelí, mají vysoký potenciál pošlapat tolik medializovaný obraz Rwandy jako plakátového dítěte rozvoje. Zaprvé, prezident Kagame má ve vládě téměř neomezenou moc; a Kancelář prezidenta hraje důležitou roli při kontrole veškeré činnosti na úradech, ministerstvech a dalších institucích tvořících vládu. Zadruhé, Rwanda podporuje destabilizující válku ve východních částech DRK, což jí umožňuje udržovat vnitřní mír za cenu války v regionálním sousedství. Zatřetí, novináři jsou ve Rwandě neustále terčem útoků, což značně snižuje kvalitu reportáží pocházejících z tohoto rychle se měnícího státu. Městský rozvoj ve Rwandě navíc není bez problémů: její hlavní město Kigali vykazuje znaky autoritářského plánování, zatímco jiná města jsou značně podfinancovaná a nerozvinutá. Kigali dále slouží jako městská podívaná a zároveň odvádí pozornost od mnohem chudších částí Rwandy. Na druhou stranu je nutno podotknout, že Rwanda má velice kvalitně vybudovanou dopravní infrastrukturu a z hlavního města Kigali se jednoduše dopravíte autem do jednotlivých větších měst v sousedních provinciích. Problémem znovu zůstává závislost měst a vesnic mimo Kigali na zemědělství a to i přes rozvíjející se cestovní ruch, především za horskými gorilami. Velké obchodní investice jsou stále soustředěny do hlavního města Kigali, se kterým má Paul Kagame velké plány a chce zde vybudovat druhý Singapur. A konečně, některé velké obchodní skupiny, které působí ve Rwandě, jsou ve vlastnictví blízkých spolupracovníků RPF. Jelikož je tato strana vládnoucí stranou, stírá se tím hranice mezi vládou a soukromým sektorem. Vzestup Paula Kagameho a jeho moci díky hospodářskému růstu spolu se sloučením státu se soukromým podnikáním a podporou války za jeho hranicemi naznačuje, že se rwandská vláda postupně promění v plně autoritářský režim.

Rwandský příběh je úžasný, stejně jako strach z toho, co národu přinese budoucnost. Zářící slunce rozvoje ve Rwandě tvoří stíny, které skrývají temnou stránku. Většina západních vědců by vám řekla hlavně o negativěch politiky Paula Kagameho, která bezpochyby existují, konečně ukažte mi světového politika, který je úplně bez chyby. Dle mého názoru však čekají Rwandu temné časy po tom, co Paul Kagame nebude prezidentem, ať už bude jeho konec

ve vládě jakýkoliv. Ekonomické předpovědi skutečně ukazují, že Rwanda bude v této trajektorii růstu pokračovat i do budoucna.⁶ Zdá se však, že jednoduché ekonomické předpovědi postrádají základní politické a ekonomické faktory, které pomalu obracejí nový rwandský stát k autoritářství. Je pravda, že tento růst bude s největší pravděpodobností pokračovat; ale zda k němu někdy dojde za vlády, která respektuje a vítá různé politické názory, nebo za vlády, která si udržuje moc prostřednictvím útlaku odlišných politických názorů, je zatím nejasné. Zdá se, že Rwanda se vyvíjí směrem k úplnému autoritářství.

7.1 Paul Kagame a jeho cesta k moci

Abychom lépe porozuměli současné Rwandě, je nutné znát některé události, které přivedly Kagameho a RPF k moci. Nejdůležitější z těchto událostí je rwandská genocida. Genocida v roce 1994 vedla k úmrtí více než 10 % populace národa, to vše během přesně sta dnů. „Tento masakr se odehrál mezi 7. dubnem a 15. červencem téhož roku a zabil kolem milionu lidí, i když odhady se pohybují od 800 tisíc do 2 milionů“ (Reyntjens, 1997). Masivní rozsah a rychlá míra násilí vedly k úplnému zničení infrastruktury a ekonomiky. Toto násilí trvale poškodilo sociální a kulturní strukturu Rwandy. Ve Rwandě nebylo nic, co by nebylo ovlivněno tím, co se stalo. Celá generace ve Rwandě vyrostla na traumatu genocidy. Mnozí viděli, jak jsou jejich přátelé a rodina vyvražděni před jejich očima. Jiní byli kvůli bezohlednému násilí trvale vysídleni.

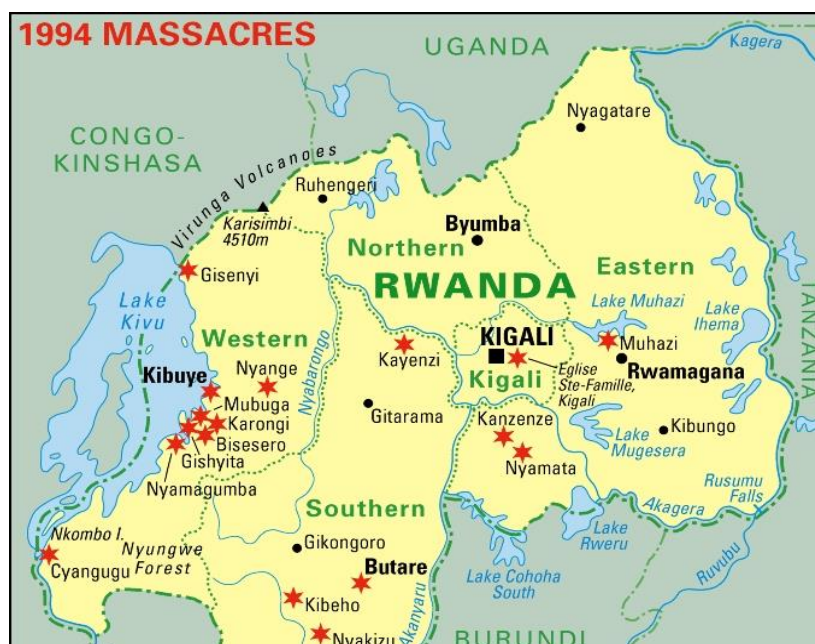
Kořeny genocidy lze vysledovat až do doby, kdy Rwanda byla ještě kolonií Belgie. Bylo to během této doby, kdy belgičtí pseudovědci vytvořili rozdíl mezi Hutu a Tutsii. Pracovali v oboru známém jako „vědecký rasismus“, který fungoval jako snadná záminka k ospravedlnění imperialismu a útlaku na počátku 20. století. Podobné teorie byly v historii používány po celém světě, od ospravedlnování otroctví ve Spojených státech až po prosazování dominance árijské rasy v nacistickém Německu. „Vědecký rasismus byl oborem, který úzce souvisel s eugenikou, a Belgičané jej použili k určení, že Tutsiové jsou geneticky blíže ke Kavkazanům, a tudíž jsou lepší než Hutuové“ (Sanders, 1969: 521). To znamenalo, že Tutsiové směli vykonávat byrokratické práce pro koloniální vládu, protože byli dostatečně „vyvinutí“, zatímco Hutuové zůstali ekonomicky marginalizováni. Spolu s přístupem k vládním pracovním místům byli Tutsiové také zvýhodňováni, pokud šlo o otevírání podniků ve městech, což vedlo k vyšší koncentraci Tutsiů v městských oblastech, než tomu bylo dosud. Historicky,

⁶ IMF, ‘IMF Staff Completes Review Mission to Rwanda (No. 16/151)’ (IMF Communications Department, 5 April 2016), <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2016/pr16151.htm>.

před kolonizací byl předěl mezi Huty a Tutsii výhradně ekonomický. Rozdíl mezi těmito dvěma skupinami byl proměnlivý a někdo mohl kdykoli změnit pozice na základě toho, kolik majetku vlastnil. Belgičané se rozhodli tento rozdíl formalizovat a vytvořili určité parametry pro klasifikaci lidí do těchto dvou skupin. Ti, kteří vlastnili více než deset kusů dobytka, byli považováni za Tutsi, zatímco zbytek byli Hutuové. „Toto vešlo ve známost jako pravidlo deseti krav“ (Mamdani, 1999: 99). Kategorizací lidí do těchto dvou stálých skupin byli Belgičané schopni znovu potvrdit svou teorii, že Tutsiové byli lepší, protože byli skupinou, která měla více ekonomických zdrojů.

Tím, že Belgičané dali přednost Tutsiům před Huty, přeměnili identity spojené s ekonomickou třídou na identity rodové. Někdo, jehož rodiče byli Tutsiové, se také stal Tutsi podle rodové linie, a ne kvůli tomu, kolik majetku měli. Vznikla tak malá městská elita, která zdělila hodně bohatství, zatímco velká část rwandské společnosti byla marginalizována a omezena na práci v zemědělství. Nebylo tedy žádným překvapením, že první volby Rwandy po získání nezávislosti přivedly k moci hutuskou nadřazenou stranu Parmehutu, která se také rychle prohlásila za jedinou legální politickou stranu ve Rwandě, stejně jako o několik let později NRMD. Po dlouhém období politické nestability a změn se v roce 1978 po vojensky vedeném převratu dostala k moci NRMD Juvénala Habyarimana.

Stejně jako Parmehutu, vedení NRMD také zdůraznilo dominanci Hutuů v sociální, politické a ekonomické sféře Rwandy. Na rozdíl od Parmehutu však NRMD otevřeně obhajovala násilí proti Tutsiům, aniž by si uvědomovala, že Tutsiové mají stále významnou kontrolu nad

Obrázek 5. Místa největších masakrů

ekonomickými zdroji ve Rwandě. To vedlo k masivnímu exodu Tutsiů do Ugandy. Zorganizovali se a vytvořili RPF, která pak v roce 1990 napadla Rwandu, aby zahájila rwandskou občanskou válku. RPF se skládala převážně z Rwand'anů, kteří uprchli do Ugandy a měli vojenské zkušenosti z bojů v ugandské Bushově válce v 80. letech. „Arušské dohody byly podepsány v roce 1993 mezi RPF a tehdejší rwandskou vládou, aby přestaly bojovat a umožnily Tutsiům vrátit se z Ugandy domů“ (Nyakyi, 1993). Extremisté v rámci NRMD a další skupiny s ní spojené však pokračovaly v mimosoudním pronásledování Tutsiů. Když bylo 7. dubna 1994 nad Kigali sestřeleno letadlo s Habyarimanou a jeho burundským protějškem Cyprienem Ntaryamirou, byla z toho rychle obviněna RPF a začal masivní pogrom proti Tutsiům.

V následujících 100 dnech došlo ke genocidě. Tutsiové byli napadeni v celé Rwandě. Ti, kteří byli Hutuové a sympatizovali s Tutsii, byli také napadeni. Pomocná mise OSN pro Rwandu (UNAMIR) nebyla schopna udělat nic, aby tato vraždění zastavila. Navzdory opakovaným žádostem velitele UNAMIR, kanadského generála Roméa Dallaira, OSN odmítla vyslat jakékoli posily, které by pomohly zabránit katastrofě, která by se rozvinula. „Rada bezpečnosti OSN však odmítla jakkoli pomoci, dokud nebylo příliš pozdě“ (Dallaire, Beardsley, 2004: 146).

Francie byla přímo zapojena do genocidy; pomáhala Habyarimanově armádě s pokročilými zbraněmi a vytvořila speciální výcvikové tábory, které byly zaměřeny na boj proti partyzánským skupinám, jako je RPF. Zpráva francouzské parlamentní komise z roku 1998, která hodnotila roli Francie v genocidě, ukazuje, že Francie v období před genocidou prodala a darovala vládě Habyarimana celkem 137 milionů franků zbrojení. Dalším aspektem tohoto zapojení byl francouzský zájem na udržení frankofonní Rwandy, protože to by Francii umožnilo prosadit se ve rwandské kulturní sféře. To by usnadnilo neokoloniální ambice Francie v regionu východní Afriky. Protože RPF vznikla v Ugandě a většina jejího vedení mluvila anglicky, Francie se obávala, že vítězství RPF přemění Rwandu na anglofonní národ. „To by znamenalo, že Francie by ztratila jednu z mála frankofonních zemí v převážně anglicky mluvící východní Africe“ (Melvern, 2008). „V roce 2009 skutečně nastala změna, které se Francie obávala, a nyní jsou pouze dva oficiální jazyky Rwandy kinyarwanda a angličtina (McGreal, 2009). Francie také zavedla vojenskou intervenci nazvanou Opération Turquoise, která vytvořila bezpečnou zónu ve Rwandě. Tato domnělá mírová mise byla poznamenána obviněními francouzských jednotek, které podněcovaly násilí a chránily ty, kteří byli pachateli

zabíjení. „Francouzská mise také zachránila Habyarimanův zbývající kabinet a jeho manželku a poslala je do Francie do bezpečí“ (Prunier, 1999: 235).

4. července RPF převzala kontrolu nad Kigali, ačkoli násilí stále pokračovalo v oblastech na severozápadě Rwandy. Kagame vydělal na skutečnosti, že vládní jednotky se více zabývali pokusy zabít neozbrojené Tutsie než bojem se silami RPF. To umožnilo Kagamemu a RPF poměrně rychle ovládnout celou Rwandu, i když jim chyběla početní a technologická převaha, kterou měly vládní jednotky. Ihned po zabezpečení celé Rwandy začala RPF zabezpečovat své hranice s tehdejším Zairem, kam uprchla většina přeživších vůdců genocidy. Od té doby, co se Kagame dostal k moci vedením těžce ozbrojené skupiny, nebyla jeho autorita zpochybněna nikým mimo RPF. V rámci strany ti, kteří s ním nesouhlasili, byli požádáni, aby odešli. Toto masivní vojenské vítězství umožnilo Kagamemu získat snadnou kontrolu nad státem a zajistit si pozici ve své straně. To nadále hraje klíčovou roli ve Rwandě do dnešního dne.

To, co se odehrává ve Rwandě, všechny překvapuje. Rwanda se mění tempem nevídaným. Zlepšení ve zdravotnictví jsou ohromující - některé zdravotní ukazatele pro Rwandu jsou dokonce lepší než většina západní Evropy. „Například míra proočkování proti viru HPV“ (Binagwaho, 2012). Rwandské vzdělávací instituce se pomalu stávají regionálními centry pokročilého výzkumu. Hlavní město a největší městské centrum Rwandy, Kigali, stále roste do města známého širokými třídami, čistými ulicemi a velkými parky. „Kigali se podařilo uniknout z městských problémů, které jsou endemické pro většinu měst v subsaharské Africe: kriminalita, nedostatek bytů, neformální veřejná doprava a špatná infrastruktura“ (Goodfellow, Smith, 2015). To je velký úspěch, vezmeme-li v úvahu, že toto město a regiony kolem něj také zažily během genocidy jedny z nejintenzivnějších bojů mezi RPF a vládními silami.

Vládě se také podařilo udržet skvělé vztahy s dárci pomoci z celého světa, díky čemuž je Rwanda „miláček dárců“. „Tento termín se běžně používá k označení států, které dostávají zahraniční pomoc, aniž by jim dárci kladli mnoho podmínek“ (Matfess, 2017). V případě Rwandy je to kvůli přísnému dohledu Kagameho nad tím, jak se utrácí každý malý kousek peněz, aby se zajistilo, že nedochází k plýtvání. Rwanda nejenže přitahuje zahraniční pomoc, ale také přitahuje investice všeho druhu, protože vláda tlačí na privatizaci. Vládní plán na rychlý rozvoj sektoru informačních a komunikačních technologií je na dobré cestě, zatímco zahraniční technologičtí hráči pomalu začali ve Rwandě investovat. „A co je nejdůležitější, Rwanda se v Indexu vnímání korupce umísťuje velmi vysoko a má pověst vysoce funkční a efektivní

byrokracie“ (Muggeridge, 2015). To jsou jen některé z mnoha aspektů úspěšného příběhu Rwandy. Tyto úspěchy doprovázejí vážné problémy, které představují riziko zvrátit veškerý vývoj, který se ve Rwandě odehrál od genocidy.

7.2 Přítomnost Rwandy v DRK

S koncem rwandské genocidy bylo mnoho anti-Tutsijských jednotek milice Interahamwe, které podporovalo NRMD, zatlačeno do východních částí Zairu (nyní DR Kongo) silami RPF. Ukrývala je tam vláda Mobutu Sese Seko, extrémně nechvalně proslulá svou bující korupcí a nezájmem o řízení státu. S přáním odstranit hrozbu jakýchkoli budoucích rizik představovaných Interahamwe génocidaires v sousedním Zairu si RPF zjevně přála změnu režimu v Zairu. RPF však v tuto chvíli nevěděla, že jejich plánovaná invaze do Zairu se promění v dlouhou vleklou válku, do které budou zapojeny armády téměř 20 států v Africe. Rwanda hrála největší roli při vytváření a podpoře Aliance demokratických sil pro osvobození Konga-Zaire (AFDL). AFDL napadla Zair v roce 1996 s cílem svrhnout vládu prezidenta Mobuta. V jejím čele stál Laurent-Désiré Kabila a byl podporován i Ugandou. „Obavy Ugandy ohledně Zairu se týkaly ozbrojené skupiny známé jako „Armáda božího odporu“, kterou Sese Seko podporoval za pomoci Súdánu a operovala s cílem destabilizovat nedávno vytvořenou vládu Yoweri Museveniho v Ugandě“ (Prunier, 2009: 82).

Po úspěšném svržení Mobuta se aliance rozpadla, protože Kabila, nový konžský prezident, donutil všechny rwandské a ugandské jednotky opustit DR Kongo. Vyhoštění rwandských a ugandských jednotek nebylo přijatelné pro žádný z těchto dvou států a Rwandě se podařilo zmobilizovat konžské Tutsie, aby se chopili zbraně proti jejich vládě. Ačkoli Rwanda oficiálně uvádí, že v DRK nejsou žádné aktivní rwandské jednotky, četné zprávy potvrzují aktivní zapojení Rwandy do vyzbrojování a výcviku povstaleckých skupin vytvořených z konžských Tutsiů. Uganda podporovala Rwandu v tomto zapojení a později začala vyzbrojovat své vlastní povstalecké skupiny, aby se pokusila destabilizovat konžskou vládu. Není jasné, jaké byly přesné důvody pro tento agresivní zásah ze strany Rwandy, zejména proto, že to bylo bezprostředně po genocidě a omezené zdroje Rwandy mohly být použity na tolik potřebnou rekonstrukci na jejím území. „Je možné, že Kagame vnímal hrozbu okamžitého přeskupení a útoku od sil Hutuů v DRK“ (Prunier, 2009: 69). „Dalším možným důvodem je, že tato intervence by mohla být součástí většího projektu vytvoření Velké Rwandy, založené na historických hranicích Rwandského království, před kolonizací“ (Longman, 2002:

132). Role Rwandy a jejího spojence Ugandy ve válce umožnila konžské vládě vykreslit je jako agresory. To jim umožnilo získat rozsáhlou podporu od jiných států v Africe, především Angoly, Namibie a Zimbabwe, zatímco Rwanda a Uganda obdržely mírnou mezinárodní kritiku. Mnoho ozbrojených okrajových skupin bylo „adoptováno“ všemi stranami zapojenými do konfliktu, jako jsou rebelové M23 v regionu Virunga v DR Kongo, který hraničí s Rwandou. Podrobnosti o tom, co se stalo potom, jsou stejně děsivé, ale odvádějí pozornost od většího příběhu rwandského směřování k autoritářství. Je důležité vědět, že v celém tomto konfliktu hrála Rwanda pod RPF ústřední roli.

Relativně malý boj o moc vyústil ve spirálu masivního konfliktu, který trvá dodnes a vedl ke smrti nejméně 3 milionů lidí a vyhnal mnoho dalších. Ještě děsivější je extrémně velký počet případů sexuálního napadení hlášených ve východním Kongu. Znásilnění bylo použito jako zbraň všemi stranami zapojenými do konfliktu. „Odhaduje se, že více než 40 % všech žen ve východní DR Kongo zažilo od začátku války sexuální napadení“ (Trenholm, 2016). Intenzita konfliktu je nyní mnohem menší a rwandská a konžská vláda udržují plné diplomatické vztahy. Přesto se smrt a vysídlení staly trvalým rysem východní DRK. Zatímco přesné důvody Rwandy zůstávají nejasné a jsou předmětem diskuse, nelze popřít, že Rwanda je agresorem v dlouhé a krvavé válce, která vedla ke smrti a vysídlení milionů lidí v oblasti Velkých jezer.

Jednou z možností zapojení Rwandy do války je, že Rwanda těží z exportu nerostů, které se těží v DR Kongo a které do Rwandy tajně proklouzly ozbrojené skupiny podporované RPF. To vytváří příjmy pro RPF a vysvětluje, proč je pokračování této války pro Rwandu zásadní. I když neexistují žádné důkazy, které by prokázaly přesné ekonomické přínosy Rwandy z nerostů, které těží pracovníci v nelidských podmínkách, existuje na toto téma mnoho obvinění proti Rwandě. „Studie provedená americkou neziskovou organizací ukazuje, že čísla rwandských těžebních kapacit a vývozu nerostů jednoduše neodpovídají“ (Lezhnev, Prendergast, 2013). Některé z těchto minerálů, jako je zlato a koltan, jsou v globální ekonomice velmi žádané. Vzhledem k tomu, že obchod s krevními minerály je nezákonný, je velmi těžké najít jakékoli informace na toto téma, protože RPF nebo jejich kupující nebudou chtít, aby tento nezákonný obchod skončil. To je nejsilnější možný důvod pro zapojení Rwandy do této války.

Vnitřní mír a stabilita Rwandy pramení z toho, že je agresorem ve velkém konfliktu těsně za jejími hranicemi, zatímco ve jménu zachování míru militarizuje uvnitř jejích hranic. Rwandská armáda je těžce ozbrojena, jak píše autor Marc H Ellis, „...pod rouškou nevinosti za minulé utrpení.“ Ellisův citát pochází z článku nazvaného „Je Rwanda Izraelem Afriky?“ Je to zajímavé srovnání, protože Rwanda a Izrael jsou ve skutečnosti navzájem úzce propojeny.

„Izrael není pouze významným investorem ve Rwandě, ale izraelské obranné firmy jsou také důležitými dodavateli rwandských obranných sil“ (Gettleman, 2016). Začala se také konat vojenská cvičení mezi Izraelem a Rwandou. „Politicky, Kagame a RPF používají stejný jazyk, který izraelští politici používají při ospravedlňování použití síly a autoritářských metod vládnutí, a to navzdory důkazům, že k zabíjení během genocidy byly použity izraelské zbraně“ (Cohen, 2016). „Nedávno se Kagame stal prvním africkým vůdcem, který vystoupil na výroční konferenci Amerického izraelského výboru pro veřejné záležitosti (AIPAC), silné proizraelské lobbistické skupiny ve Spojených státech, ve Washingtonu, DC“ (Tibon, 2017). Není tedy překvapením, že Rwanda a Izrael jdou podobnými cestami, pokud jde o intervenci a okupaci v regionech bezprostředně za jejich příslušnými územními hranicemi.

Kagame dokázal zlepšit životy svých občanů a zároveň zcela zničit životy ostatních těsně mimo Rwandu. Předchozí část zkoumá moc a dominanci Paula Kagameho a RPF nad všemi aspekty života ve Rwandě, zatímco tato část ukazuje jejich mocnou přítomnost i mimo Rwandu. Bohužel to vedlo ke zničení životů milionů ve východním Kongu a mnohé donutilo žít v téměř věčném konfliktu.

7.3 Korporátní republika

Od genocidy byla Rwanda vykreslována jako dokonalý model přijetí liberální ekonomiky na globálním Jihu. Ve skutečnosti v rozhovorech s novináři Kagame „prokázal svou vášeň pro rozvoj soukromého sektoru, volné trhy a kapitalismus.“ Vláda byla často přirovnávána k velké soukromé firmě, jejíž generální ředitel je Kagame. Není divu, že se hranice mezi vládou a soukromým sektorem trochu stírají, když vláda funguje jako velká společnost. Nicméně zajímavější je, když části vlády, konkrétně RPF, aktivně zasahují do soukromého sektoru Rwandy. To se děje, když se RPF snaží vydávat za nezasahující stranu. Tento zásah, ke kterému dochází, není prostřednictvím přímého nařízení vlády, ale prostřednictvím soukromých společností vlastněných RPF, které působí ve Rwandě. To by mělo oprávněně vést k otázce, zda je Kagame skutečně nadšený pro soukromý sektor a volný trh, či nikoli.

Způsob, jakým Kagame řídí vládu, spočívá v tvrdé kontrole nad všemi vysokými byrokraty a ministry. Ve Rwandě neexistuje absolutně žádná tolerance ke korupci a je známo, že Kagame poslal některé ze svých nejbližších spojenců do vězení za to, že byli zapojeni do korupce. Z pohledu Kagameho má korupce „ničivý účinek na budování důvěry a legitimacy

ve vládě.“ To hraje důležitou roli při zobrazování Rwandy jako místa přátelského k podnikání. Na otázku, proč se rozhodl investovat ve Rwandě, Chaim Motzen, spoluzakladatel izraelské solární firmy, řekl: „Rwanda má vynikající podnikatelské prostředí – žádná korupce – a to hrálo roli.“ Kromě toho Kagame dohlíží na systém výkonnostních cílů pro vládní orgány, známý jako *imihigo*. Všechny vládní orgány ve Rwandě, od ministerstev po místní venkovské vlády, musí každý rok podepsat smlouvu s kanceláří prezidenta, aby dosáhly konkrétních cílů na základě ukazatelů výkonnosti. Tyto ukazatele výkonnosti obvykle měří sociální a ekonomický rozvoj. „Vládní orgány si mohou stanovit své vlastní cíle pro své zakázky, což jim dává svobodu pracovat na základě jejich okolností“ (Versailles, 2012). To umožňuje vládě sledovat, co dělá dobře a co ne. Není však překvapením, že také Kagamemu umožňuje přímou kontrolu nad menšími vládními orgány, které by technicky neměly být přímo podřízeny Kanceláři prezidenta. Rwanda je skutečně řízena jako velká firma a zdá se vhodné přirovnat Kagameho ke generálnímu řediteli. Ve skutečnosti to někteří lidé dělají. Předseda Federace soukromého sektoru Rwandy, Faustin Mbundu, řekl: "Říkáme mu generální ředitel Rwandy... Řídí zemi jako firmu." Zbývá zjistit, zda skutečné soukromé firmy mohou skutečně svobodně podnikat ve Rwandě.

Kromě toho, že má vládu jako generální ředitel, má Kagame úzkou skupinu poradců, které osobně jmenoval. Tato skupina, známá jako Presidential Advisory Council (PAC), byla založena v roce 2007, aby pomáhala Kagamemu při vytváření politiky, podobné představenstvu ve společnosti. PAC se schází dvakrát ročně, jednou v Kigali a jednou v New Yorku. Členy této skupiny jsou jak Rwandané, tak cizinci, kteří mají značné zkušenosti s prací ve Rwandě. Zatímco Crisafulli a Redmond píší, že tato skupina se skládá z odborníků ve všech oblastech, které se týkají rozvoje Rwandy, většina zahraničních členů této skupiny, o nichž se zmiňují, jsou ve skutečnosti pouze obchodní lídři, kteří stojí v čele firem, které se zabývají řadou různých sektorů, od vzdělávání po léky k financování. Mnoho z nich má investice nebo finanční zájmy ve Rwandě, což by jistě mohlo ovlivnit rady, které poskytují prezidentu Kagamemu kvůli střetu zájmů. V PAC skutečně existuje určitá úroveň diverzity, ale velký počet jejích členů se jednoduše zabývá obchodem a nemá žádné zkušenosti s tvorbou politiky. Pokud tato skupina sehraje tak velkou roli, jak se tvrdí, při napomáhání formování rwandské politiky, může se rwandská vláda brzy jednoduše stát rozšířením soukromého sektoru a začít vytvářet politiky, které budou přínosem pouze pro podniky a zahraniční investory.

Pokud však jde o prospěch domácích podniků, nemusíme se dívat do budoucnosti. Bližší pohled na některé z největších společností působících ve Rwandě dnes odhaluje zajímavý

vzorec: RPF ovládá většinu akcií v různých holdingových společnostech, z nichž nejvýznamnější je Crystal Ventures Limited (CVL). Rozmanité portfolio CVL sahá od infrastruktury přes letectví až po finanční služby ve Rwandě i v zahraničí. „CVL byla původně součástí výrobní jednotky RPF, která pracovala na zajištění darů na rekonstrukci, a nyní působí jako investiční odnož strany“ (Booth, Golooba-Mutebi, 2012). „Vláda pod vedením RPF jasně preferuje společnosti vlastněné CVL, aby pracovaly v určitých sektorech ekonomiky, zatímco v jiných zvolila úplnou liberalizaci trhů“ (Behuria, Goodfellow, 2016). Základ, podle kterého se RPF rozhoduje, zda se angažovat v určitém sektoru ekonomiky či nikoliv, evidentně není veřejně dostupný. Při pouhém pohledu na portfolio CVL jsem si však všiml, že společnosti, které CVL vlastní, jsou obvykle ty, které mohou dosahovat velkého zisku, aniž by se musely příliš spoléhat na dosahování úspor z rozsahu, jako je infrastruktura. Další holdingová společnost, kterou RPF vlastní, s názvem Horizon Group, rovněž podobně investuje do sektoru infrastruktury a stavebnictví. Jak se očekávalo, weby CVL nebo Horizon Group nezmiňují nic o jejich vazbách na RPF. Zdá se, že velké státní holdingové společnosti z jiných částí světa, jako je singapurská Temasek Holdings, nemají žádné obavy z otevřeného spojení s vládou. Může to naznačovat skutečnost, že rwandská vláda má co skrývat?

Rwandský růst všechny ohromil. Je to skutečně velký výkon, kterého RPF dokázala dosáhnout. Existují však velmi jasné nedostatky, ve kterých se tento vývoj udál. I když je těžké popřít, že životy většiny Rwandců se ohromně zlepšily k lepšímu, nelze tento růst považovat za udržitelný. Největší riziko, kterému Rwanda čelí, je vysoká pravděpodobnost nástupnického konfliktu poté, co Paul Kagame zemře, pokud dobrovolně neodstoupí z funkce prezidenta a i tak by nejpíš Rwandu velmi těžké časy. Kagame se musí postupně začít zbavovat moci, kterou získal, aby zajistil řádné nástupnictví, jakmile už nebude prezidentem, ať už dobrovolně odstoupí nebo zemře. Kagame a Rwanda mají všechny zdroje, aby zahájily dekoncentraci moci a posílily vládní instituce, aby fungovaly nezávisle. RPF a stát jsou téměř synonyma, protože RPF má úplnou nadvládu nad rwandskou politickou sférou a Kagame má schopnost to změnit ve své funkci prezidenta Rwandy.

Pro mnoho Rwandců je Kagame osvoboditel, který splnil svůj slib lepšího a silnějšího národa. Pro mnoho Konžanů je to cizí vetřelec, který po desetiletí udržoval válku, která vedla k smrti milionů lidí. Jak se moc soustředí v rukou prezidenta, pravděpodobnost, že ji Kagameův nástupce dokáže efektivně využít, se stává méně pravděpodobnou. A co je ještě horší, je pravděpodobnost, že Kagame zneužije své pravomoci pro osobní zisk. Referendum, které mělo umožnit Kagamemu ucházet se o více funkčních období prezidenta, bylo kritizováno

po celém světě a jistě i v některých kruzích ve Rwandě, a to z dobrého důvodu. Centrální postavení Kagameho ve Rwandě by se také mohlo v blízké budoucnosti stát pádem tohoto rozvíjejícího se státu.

Nestabilita, kterou Rwanda vytvořila za hranicemi v DRK, v konečném důsledku zatíží zdroje Rwandy a způsobí mnoho poškození její v současnosti neposkvrněné mezinárodní pověsti. To již ovlivňuje rozvojovou pomoc ze zahraničí, přičemž Spojené státy kvůli své angažovanosti v DRK nepatrně omezily vojenskou pomoc Rwandě. Pokud to bude pokračovat, donutí to Kagameho a RPF přijmout ve Rwandě ještě více autoritativní opatření, aby se vypořádala s trvalou ztrátou kapitálu, investic a mezinárodní podpory. S tím souvisí i otázka, zda konžská válka změní vnímání Rwandy pro zahraniční investory a dárce pomoci. Pokud se tak stane, žádné PR kampaně nepomohou Rwandě zachránit si reputaci jako obchodně přátelské destinace pro investice, pokud Rwanda nebude schopna udělat to, co udělal stát jako Izrael: dovedně spravovat svou mezinárodní pověst a přitom skrývat válku a útlak doma.

Důležitější než kdykoli předtím je, že tisk ve Rwandě byl zredukován na několik médií, která zcela odpovídají linii RPF. Novináři a mediální domy, které se odváží mluvit proti RPF nebo Kagamem, jsou rychle odstraněny různými metodami. Nejběžnější metodou je fyzické a verbální vyhrožování novinářům a jejich rodinám. I když je určitá míra kritiky ze strany médií povolena a dokonce podporována, mnoho novinářů žije ve strachu o svůj život, protože odhalují nesrovnalosti v tom, co vláda říká a co se ve skutečnosti děje na místě. Tento nedostatek kritiky zaměřené na vládu umožňuje, aby mnoho dalších zvěstí, do kterých je RPF zapojeno, zůstalo nepovšimnuto a nezpochybněno. V budoucnu to bude mít negativní dopad na současný neposkvrněný globální obraz Rwandy, protože investoři a dárce pomoci si uvědomí, že o mnoha událostech, které staví Rwandu do negativního světla, se o nich vůbec neinformuje.

Jak se rozvoj ve Rwandě stále více soustřeďuje v Kigali a jeho okolí, většina rwandské populace, která žije mimo hlavní město, stále přežívá ve vysoké chudobě. Dokonce i fyzická infrastruktura mimo Kigali je ve špatném stavu, což představuje ostrý kontrast k nablýskanému modernímu městu, kterým se Kigali stalo. Mimo město zjevně nejsou žádná luxusní letiště a vysoké budovy, ale ani zde není adekvátní elektrifikační nebo hygienická infrastruktura. Vývojový příběh Rwandy je ve skutečnosti pouze vývojovým příběhem pro Kigali. Město v podstatě slouží jako velká městská podívaná, která zastiňuje nedostatek rozvoje ve zbytku Rwandy. Jak bude tento malý stát pokračovat ve svém pozoruhodném pokroku, když bude ignorovat drtivou většinu své populace?

Ani obraz Rwandy o přijetí kapitalismu není čistý. Rwanda zdaleka nemá cokoli, co by připomínalo volný trh, navzdory tomu, co Světová banka nebo rwandská vláda čas od času důrazně prosazují. Nemám problém s tím, že neexistuje žádný volný trh, ale spíše to, že trh je využíván k drastickému rozšíření kontroly RPF nad Rwandou a její ekonomikou. Navíc obchodní skupiny jako CVL, které jsou podporovány vládou, získávají preferenční smlouvy na realizaci projektů, které hrají roli v příběhu rozvoje Rwandy. Namísto toho, aby se jednalo o subjekty ve veřejném vlastnictví, mají tyto společnosti úzké vazby s RPF a poskytováním zakázek těmto společnostem vedení RPF v podstatě platí sebe a jejich společníky. RPF nejenže vykonává téměř úplnou kontrolu nad rwandskou ekonomikou, její činy se rovnají korupci a nepotismu.

Instituce Rwandy jsou bez podpory prezidenta slabé a rozvoj jejich obyvatel je omezen pouze na určité oblasti. Bylo by chybou tvrdit, že udržitelný rozvoj je nemožný za autoritářské vlády, jako je ta ve Rwandě. Přítomnost autoritářské vlády však umožňuje určité politiky a rozhodnutí, která nemusí být v zájmu všech. Pokud bude současná trajektorie událostí pokračovat, jak je zmíněno v této práci, rwandské přijetí autoritářství povede k úplnému nepořádku ve Rwandě a ve větší míře v oblasti Velkých jezer v Africe.

Přes všechny zmíněné problémy je potřeba na Rwandu nahlížet jako na velmi úspěšný stát s úspěšným vedením, které ač přes spoustu chyb, bylo schopno vybudovat prosperující stát s neustále rostoucí ekonomikou. Pro spoustu lidí na západě je těžké přijmout politický systém ve Rwandě jako „správný“. Valná většina lidí v západní Evropě a USA vám jednoznačně odsoudí jakýkoliv autoritářský režim a ve velké míře budou mít pravdu, nicméně Rwanda zaznamenala nevídaný pokrok a mohla by sloužit jako model pro ostatní země v Africe. Co je skutečně zásadní pro Paula Kagameho, je najít vhodného nástupce, který bude schopný vést zemi alespoň tak jako doposud a pokud možno stáhnout rwandské síly z DRK. Jinak Rwandu mohou čekat těžké časy a může celkem lehce dojít k občanské válce, ne-li ke konfliktu podobnému tomu z roku 1994.

8. Důležitost výuky konfliktů ve vzdělávání

Budoucnost každé společnosti je určena jejími politickými, ekonomickými a vzdělávacími opatřeními. Těchto podmínek lze dosáhnout pouze mírovým soužitím. V rozvojových zemích světa existuje celosvětová praxe používat výchovu k míru jako svůj vlastní prostředek modernizace a rozvoje. „Faktem také je, že vzdělání je nástrojem sociální rekonstrukce“ (John Dewey, 1916). Vzdělávání by mělo dělat víc než jen zachovávat dědictví lidí a hrát roli při přetváření budoucnosti změnou charakteru, chování a mravních aspektů lidské existence. Smyslem vzdělávání je podle Okobiaha (2017) vždy reagovat a pozitivně se přizpůsobovat výzvám, které přináší nestálost sociálních, politických a ekonomických projevů na kvalitu života občanů v čase a místě. Vzdělání vštěpuje člověku správný typ hodnot, včetně zajištění míru, vyhýbání se konfliktům a schopnosti zvládat konflikty ve společnosti.

8.1 Koncept míru

Podle Oxford „Advance Learners Dictionary“ je mír situace nebo časové období, kdy v zemi nebo oblasti nedochází k válce ani násilí, stav klidu, klidu a žití v přátelství s někým. Také „Concise Oxford Dictionary of Current English“ (1998) definoval mír ze tří hledisek, zejména z ticha/klidu, duševního klidu, vyrovnanosti a svobody od války nebo jejího ukončení. „The World Book Encyclopedia“ (1996) definovala mír jako stav klidu, ticha a osvobození od rušení. Mír byl také definován jako „stav svobody od války nebo svobody od občanských nepokojů“ (Ogunyemi a Raheem, 2013). Mír je také jistota, protože když je mír, je člověk také svobodný a nemá strach, když je mír, lidé budou mít svobodu rozvíjet svůj sociální a ekonomický život. Právě narušení míru způsobuje občanské nepokoje, vzpouru a další formy disharmonie či nestability (Usman, 2013). Každá společnost, která nežije v míru, musí žít ve válce nebo konfliktu, zatímco mír znamená klid a svobodu bez hádek. Mír není jen nepřítomnost války; je to praxe lásky.

V mírumilovné společnosti by lidé spolupracovali na řešení konfliktů, morálně se rozvíjeli, jednali by k sobě spravedlivě, uspokojovali základní potřeby a navzájem se respektovali. V podstatě by žili v jednotě.

8.2 Koncept vzdělávání

Vzdělávání je považováno za proces, při kterém se mění chování jednotlivce a celkové vnímání života prostřednictvím procesu učení. Ofuegbu (2017) tvrdil, že vzdělání umožňuje lidské bytosti porozumět a hodnotit celek svého prostředí, země a vesmíru. Ve stejném duchu se Okobiah (2017) domnívá, že vzdělávání je dynamickým nástrojem změny, nástrojem per excellence pro ovlivňování národního rozvoje. Emunemu (2017) zastává názor, že vzdělání je v životě jednotlivců i národů nepostradatelné, neboť přínosy jsou skutečně všudypřítomné. Vzdělávání může probíhat prostřednictvím řízené výuky učitelem v procesu vyučování a učení nebo prostřednictvím zkušeností, které by mohly mít pozitivní dopad na jednotlivce. Vzdělávání je nepřetržitý proces učení, jehož prostřednictvím členové společnosti získávají potřebné znalosti, hodnoty, dovednosti, postoje a žádoucí chování k usnadnění mírového prostředí a rozvoje společnosti. Vzdělávání je jediným způsobem, jak naučit občany nezbytným prosociálním dovednostem a preventivním postupům, které jednotlivce vybaví k tomu, aby se vyrovnali se strachem, nejistotou a nebezpečím a byli schopni předcházet násilí.

8.3 Smysl výuky míru a konfliktů ve vzdělávání

Podle organizace UNICEF (1999) je mírová výchova procesem prosazování znalostí, dovedností, postojů a hodnot potřebných k dosažení změny chování, která umožní dětem, mládeži a dospělým předcházet konfliktům a násilí, jak zjevným, tak strukturálním; řešit konflikt mírovou cestou; a vytvořit podmínky napomáhající míru na mezilidské, meziskupinové, národní nebo mezinárodní úrovni. Hudson (1992) se domnívá, že vzdělávání k míru je typem vzdělávání, které aktualizuje lidské potenciály v pomoci naučit se, jak uzavřít mír se sebou samým a s ostatními, žít v harmonii a jednotě se sebou samým, lidstvem a přírodou. Je to proces osvojování si hodnoty, znalostí a rozvíjení postojů, dovedností a chování k životu v souladu se sebou samým, ostatními a s přírodním prostředím. Z pohledu Harrise a Synotta (2002) je vzdělávání k míru sérií výukových setkání, které čerpá z lidí touhu po míru, nenásilí a je alternativou pro zvládání konfliktů a dovedností pro kritickou analýzu strukturálního uspořádání, které vytváří a legitimizuje spravedlnost a rovnost. Vzdělávání k míru se zabývá lidskými a sociálními dimenzemi míru (Hadiza, 2008). Podle definic mnoha vědců by se dalo tvrdit, že vzdělávání k míru je výcvik a orientace vyžadovaná každou lidskou bytostí, aby mohla přispět k překonání násilí ve světě. Je to pokus o transformaci společnosti vytvořením mírumilovného vědomí, které odsuzuje násilné chování.

8.4 Prvky výuky míru a konfliktů

Toto jsou základní prvky, jejichž prostřednictvím lze předávat hodnoty při vzdělávání k míru:

1) Tolerance. Vzájemná tolerance ve všech otázkách života, dokonce i v konfliktu, je dobrým trendem k zajištění míru za všech okolností. Tento prvek jako součást míru je velmi zásadní a velmi znepokojuje jednotlivce i společnost. Jednotlivci by se měli naučit, jak reagovat tak, aby tolerovali ostatní, když jsou zraněni. Způsob, jak reagovat na někoho, kdo vám ubližuje, a určovat tempo vzniklé situace, také sníží násilí, které by vzniklo z vašeho nečekaného chování. To vyžaduje pochopení individuálních rozdílů. Pochopení konkrétní situace jednou osobou nemusí být stejné s jinou osobou. Vaše názory na život se výrazně liší od ostatních lidí kolem vás, proto je tolerance tak důležitá.

2) Laskavost. Když jsou lidé k druhému laskaví, bude mír. Laskavý jedinec najde přízeň v sousedství. Laskavost je „univerzální jazyk“. Člověk, který je laskavý, se bude podílet i na problémech druhých. Bude připraven přiměřeně si ublížit, aby uspokojil bezprostřední potřeby druhých. Tento stav stimuluje mír.

3) Lásky: Jedná se o projev emocí druhým prostřednictvím pocitů, pomoci, diskuzí a vzájemné pomoci. Lásky se projevuje sdílením, péčí a trpělivostí i porozuměním. Tento prvek vždy zajistí mír ve společnosti. Je to proto, že když se lidé milují, mají tendenci to dávat najevo tím, že na problémy nereagují násilným způsobem. Předejde se tak konfliktům.

8.5 Role vzdělávání k míru při řízení konfliktů

Vzdělávání k míru je počáteční tréninkový proces, který je zaměřen na aktualizaci předávání dovedností studentům, aby se stali aktivními tvůrci míru ve společnosti. Hraje velmi důležitou roli v rozvoji každé společnosti a jednotlivců prostřednictvím stimulace mysli, aby vždy přijali mír, vybavili jednotlivce dovednostmi potřebnými k zajištění míru, prevenci násilí a zvýšení meziskupinové spolupráce. Pomáhá lidem rozvíjet obecné životní dovednosti, jako je rozhodování, vyjednávací dovednosti, podpora sebeúcty, empatie, zvládání emocí a stresu.

Dosažení cílů udržitelného rozvoje (SDG) ve Rwandě a následně i ve světě by bylo zmařeno, pokud by mezi různými národy světa, komunitami, etnickými skupinami a náboženskými organizacemi existoval mír. Vzdělávání k míru je proces osvojování

si správného typu hodnot, znalostí, postojů, dovedností, chování a morálky, abychom mohli žít v dobrém vztahu se sebou samým, s ostatními a v přirozeném prostředí (Alenxious, 2015). Je to také způsob, jak člověku vštípit touhu po míru, nenásilné alternativy k porozumění, vztahu a zajištění spravedlnosti a harmonie ve společnosti za všech okolností. Je proto vhodné poznamenat, že mírová výchova je poskytována proto, aby podporovala chování, postoje, emoce a vnímání lidí, aby přijali mír za všech okolností, a hraje důležitou roli v životě jednotlivců i společnosti jako celku. Tyto role jsou vyjmenovány takto:

a) Vzdělávání k míru poskytuje myslí jednotlivců dynamickou vizi míru, aby se setkali s násilnými obrazy, které dominují kulturám. Vzdělávání k míru je jediným nástrojem, který podněcuje lidskou představivost k lásce a přijímání míru po generace. Každé lidské náboženství si cení míru. Vzdělávání k míru proto bude učit o minulém, současném a budoucím úsilí vynaloženém k dosažení míru.

b) Vzdělávání k míru poskytuje občanům všech zemí potřebné informace o tom, jak nejlépe dosáhnout bezpečnosti. Jednou z rolí vzdělávání k míru je informovat lidi o příčinách, povaze a důsledcích násilí. To pomůže občanům, aby si vybrali nejlepší způsoby řešení konfliktů. Je důležité poznamenat, že vzdělávání k míru pojednává o moderních důsledcích míru prostřednictvím síly a povzbuzuje studenty, aby si udělali vlastní závěr o nejlepším způsobu, jak předcházet násilí a zajistit bezpečnost pro všechny.

c) Vzdělávání k míru poskytne občanům znalosti o tom, jak zvládat mezilidské, meziskupinové a mezietnické rozdíly, které zabrání válce. Vybaví lidi vědomím, že neexistují kultury, které by zcela eliminovaly možnosti mezilidského, meziskupinového a mezietnického násilí. Poznamenat, že agrese je součástí každého člověka, který obvykle hraje určitou roli při podpoře války a násilí ve společnosti s destruktivním výsledkem. Vzdělávání k míru umožní lidem porozumět tomu, jak různí jednotlivci, kultury a politický systém maří lidské potřeby, a snaží se tomu nenásilným způsobem předcházet.

d) Vzdělávání k míru podporuje respekt k různým kulturám a pomáhá studentům a občanům ocenit rozmanitost lidské existence. Válka se odehrává mezi různými lidskými bytostmi a skupinami v důsledku nedostatku respektu a neuznávání kultury ostatních. Mezikulturní porozumění je důležitým aspektem výchově k míru. Aby porozuměli nebezpečnosti lidské existence, lidé se prostřednictvím mírového vzdělávání učí o vzájemné provázanosti lidských bytostí na planetě Zemi a také aby pochopili, že přežití závisí na spolupráci s ostatními.

e) Vzdělávání k míru poskytuje studentům a jednotlivcům orientaci na budoucnost, která bude usilovat o přetvoření společnosti tak, jak by měla být. Jde o pokus poskytnout mladým lidem pozitivní obraz budoucnosti a dát jim důvody k naději. Vzdělávání k míru by mělo zahrnovat kurzy, které poskytují různé možnosti pro život na této planetě Zemi, aby podnítily mladé lidi k přemýšlení o méně násilných způsobech řízení lidského chování.

f) Vzdělávání k míru učí dovednosti potřebné k tomu, aby se svět vymanil z násilí. Lidé mohou mít takové dovednosti a potenciál, aby vytvořili mír v našich individuálních životech. Vzdělávání k míru se zaměřuje na strategie k dosažení individuální i společenské změny. Utváření míru je proces, který se musí naučit, pokud mají lidské bytosti změnit své násilnické chování. Vzdělávání k míru umožňuje občanům zkoumat, jak jejich činy a přesvědčení přispívají k páchání bezpráví a rozvoji války. Mladí lidé se pak naučí strategie, jak se vypořádat s agresivním chováním, a konkrétní dovednosti, které jim pomohou stát se účinnými tvůrci míru.

g) Vzdělávání k míru umožňuje mladým lidem dozvědět se o problému lidských práv a spravedlnosti. Boj za mír zahrnuje spravedlnost a studenti by měli pochopit, že nepřítomnost války přináší jen mír nebo harmonii. Mírová studia se nezaměřují pouze na otázky národní bezpečnosti, ale zahrnují také studia sociální spravedlnosti, lidských práv, rozvoje, feminismu, rasismu, nenásilí a strategií pro sociální změny. Pomáhá lidem uvědomit si problém, který přináší útlak, a využít znalosti k tomu, aby umožnili ostatním bojovat proti institucím, které jsou dominantní a donucovací.

h) Vzdělávání k míru učí respektu ke všem formám života. Umožňuje mladým lidem rozvíjet pozitivní sebeobraz, smysl pro zodpovědnost za sebe a druhé, schopnost důvěřovat druhým a pečovat o blaho přírody. Pocit důstojnosti a vlastní hodnoty, sebevědomí zpochybňovat hodnoty, komunikační dovednosti, etické uvědomění a empatie pro ostatní budou vštěpovány prostřednictvím vzdělávání k míru. Učí péči a empatii k lidské existenci a planetě s oceněním ekologické rovnováhy, která podporuje život. Student musí zažít zvuk pláče země, bolest lidí, kteří trpí ve válce a agónii ostatních. To je možné prostřednictvím vzdělávání k míru.

i) Vzdělávání k míru učí, jak řešit konflikty nenásilným způsobem, ale prostřednictvím vyjednávání a zprostředkování. Jednou z hlavních rolí vzdělávání k míru je umožnit jednotlivcům zvládat konflikty nenásilně. Svět je ohrožován násilným chováním, pouliční

kriminalitou, válkou, domácími hádkami, etnickými konflikty a chudobou, které nutí miliony lidí žít v násilných podmínkách, kde nemají žádné nebo jen malé bezpečí a bojují o přežití.

j) Vzdělávání k míru umožní jednotlivcům vhodně reagovat na diskriminační praktiky vůči jednotlivcům, životnímu prostředí a společnosti jako celku, aby omezili konflikty a dokonce je zvládli, když jsou nevyhnutelné.

k) Vzdělávání k míru umožní lidem komunikovat pocity a perspektivy a transformovat hněv, včetně řízení emoční inteligence, a bude schopen omezit konflikty tak, aby přesahovaly bezprostřední kontrolu.

l) Vzdělávání k míru pomůže jednotlivcům porozumět roli a účinnosti místních, národních a mezinárodních organizací, které prosazují mír a pomáhají řešit konflikty.

m) Vzdělávání k míru hraje roli při podpoře národnosti a dobrého občanství mezi mladými lidmi.

9. Rámcový vzdělávací program

Pro výuku v ČR je zásadní RVP ZV neboli Rámcový vzdělávací program. „Ty tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny **zákonem č. 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

RVP především stanovuje konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, a to všeobecného a odborného podle zaměření daného oboru vzdělání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů.

Stanovuje také podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. RVP musí odpovídat nejnovějším poznatkům vědních disciplín, jejichž základy a praktické využití má vzdělávání zprostředkovat, pedagogiky a psychologie o účinných metodách a organizačním uspořádání vzdělávání přiměřeně věku a rozvoji vzdělávaného.“ (RVP, 2023)

9.1 Výuka konfliktu v RVP ZV

Pro výuku konfliktů je nejprve nutné zvolit správnou vzdělávací oblast, jak je uvedeno v RVP ZV. Co nás první napadne je pochopitelně Zeměpis a tím pádem i vzdělávací oblast „Člověk a příroda“, nicméně je zřejmé, že výuka konfliktů bude zapadat i do jiných vzdělávacích oblastí, jako je např. „Člověk a společnost“, která je typická spíše pro Dějepis nebo Občanskou výchovu, zároveň bude ale spadat i pod „Etickou výchovu“, která by měla být rozvíjena v každém předmětu.

Další poměrně důležitou součástí RVP ZV jsou průřezová témata. Jak je psáno v RVP ZV, „průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání“. Proto je dobré uvést několik konkrétních oblastí, ke kterým se výuka konfliktů bude vztahovat a z nichž vychází ve svém kontextu.

9.1.1 Osobnostní a sociální výchova

Rozhovory o tématu konfliktů, pomohou žákům lépe pochopit vztahy mezi jednotlivými skupinami obyvatel. Žáci si uvědomují, jakou roli hraje každý jednotlivý občan pro svoji zemi nebo etnikum a jak se může pozice daného člověka proměňovat v čase (z orientační, tj. ta kterou člověk prožívá v době konfliktu a je dána společností a sekundární, tj. ta kterou si člověk vytváří svými vlastními hodnotami). To směřuje k hlubšímu poznání a porozumění člověka, který žije v odlišné společnosti. Zároveň vede k poznání sebe sama, pomáhá k seberegulaci vlastního chování a utváření si vlastních hodnot žáka (jak se chovat, aby byl přínosným článkem ve společnosti).

9.1.2 Výchova demokratického občana

Typické znaky pro tuto oblast konfliktů, je rozvoj kritického myšlení a porozumění demokratickému uspořádání společnosti. Žák se seznamuje se systémy společností v ostatních, pro nás zvláště vzdálených, zemích a kulturách. Získá povědomí o základních právech a povinnostech týkajících se života v jednotlivých zemích. V průběhu vzdělávání je nutné vést děti ke schopnosti argumentace a tolerance, čímž se vytváří model otevřeného partnerství, kdy se žák stává rovnocenným partnerem učitele.

9.1.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

V této oblasti výuka konfliktů prohlubuje a integruje již získané poznatky. Zde se jedná především o poznatky sociálního rázu – srovnávání hodnot kultur cizích národů, respektování odlišné mentality ostatních národů.

10. Závěr

Války a konflikty ohrožují mír a bezpečnost pro všechny. Jejich naléhavá povaha volá po potřebě omezit násilí prostřednictvím vzdělávání. Doba se změnila a to vyžaduje proaktivnější pohled. Vzdělání zahrnuje ekonomické, politické, sociální, kulturní, morální a etické otázky a je zásadní pro přeměnu postojů lidí k řešení konfliktů a zajištění míru.

Aby byla prevence a zvládání konfliktů úspěšná, je nutné podporovat vzdělávací systém, který podněcuje konstruktivní reakce na konflikty a vybudovat ve společnosti techniky a instituce, které dokážou nenásilně řešit sociální konflikty a odvrátit či zmírnit agresi velkého rozsahu. Účinná prevence a vytváření míru by měly být holistické a měly by zahrnovat celou společnost, mobilizaci místního obyvatelstva, komunitní struktury, občanské společnosti, soukromý sektor, média i vlády na všech úrovních, regionální orgány a mezinárodní instituce. Učitelé a manažeři vzdělávání tak mají klíčovou roli v rozvoji vzdělávacího systému, který bude budovat předcházení konfliktům a podporovat mír.

Použité zdroje

Základní literatura

HONZÁK, František, HUBINGER, Václav a POLIŠENSKÝ, Jiří, (1985). *Národy celého světa*. Praha: Mladá fronta, ISBN 23-011-85.

LONGMAN, Timothy, (2016). *Christianity and Genocide in Rwanda*. Oxford University Press.

PRUNIER, Gérard, (1997). *The Rwanda Crisis*. Cambridge University Press.

RETTIG, Max, (2008). *Gacaca: Truth, Justice, and Reconciliation in Postconflict Rwanda?* African Studies Review, Cambridge University Press, vol. 51, no. 3, pp. 25-50.

STRAUSS, Scott, (2000). *Genocide in Rwanda*, African Studies Review. Cambridge University Press, 43(2), pp. 126-130.

TESAŘ, Filip, (2007). *Etnické konflikty*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-097-9.

Literatura Konfliktů

Abdullah, I. and P. Muana (1998). *The Revolutionary United Front of Sierra Leone* in **C.Clapham** (ed.): *African Guerrillas*, 172-193, James Currey : Oxford.

Azam, J.-P. (1995.a). *How to Pay for the Peace ? A Theoretical Framework with References to African Countries*, Public Choice, 83, 173-184.

Azam, J.-P. (1996). *The Diversity of Adjustment in Agriculture*, in **S. Ellis** (ed.): *Africa Now*, 136-154, DGIS-Heinemann-James Currey : The Hague and London.

Azam, J.-P. (1999.a). *Dollars for Sale : Exchange Rate Policy and Inflation in Africa*, World Development, 27, 1843-1859.

Azam, J.-P. (1999.b). *Institutions for Macroeconomic Stability in Africa*, Journal of African Economies, 8, 8-31.

Azam, J.-P., Ch. Morrisson, S. Chauvin, S. Rospabé (1999). *Conflict and Growth in Africa. Vol.1 : The Sahel*, Development Centre Studies, OECD: Paris.

Bates, R. H. (1981) : *Markets and States in Tropical Africa*, University of California Press, Berkeley.

Bates, R. H. (1989) : *Beyond the Miracle of the Market : The Political Economy of Agrarian Development in Kenya*, Cambridge University Press, Cambridge.

Cairns, E. (1997) : *A Safer Future : Reducing the Human Cost of War*, Oxfam Publications, Oxford.

Clapham, C. (1998) : *African Guerrillas*, James Currey, Oxford.

Collier, P. and A. Hoeffler (1999). *Justice-Seeking and Loot-Seeking in Civil War*, The World Bank, Washington, D.C.

Collier, P. and D. Lall (1986) : *Labour and Poverty in Kenya, 1900-1980*, Oxford University Press, Oxford.

Drèze, J. and A. Sen (1989) : *Hunger and Public Action*, Oxford University Press : Oxford.

Gaudio, A. (1992) : *Le Mali* (2nd ed.), Khartala, Paris.

Grossman, H. I. (1991). *A General Equilibrium Model of Insurrections*, American Economic Review, 81, 912-921.

Hegre, H., T. Ellingsen, N. P. Gleditsch, S. Gates (1999). *Towards a Democratic Civil Peace ? Opportunity, Grievance, and Civil War. 1816-1992*, International Peace Research Institute, Oslo.

Neary, H. M. (1997). *A Comparison of Rent-Seeking Models and Economic Models of Conflict*, Public Choice, 93, 351-373.

- North, D.** (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge University Press, Cambridge, U.K.
- Pedersen, K. R.** (1997). *The Political Economy of Distribution in Developing Countries : A Rent-Seeking Approach*, Public Choice, 91, 373-388.
- Pool, D.** (1998). *The Eritrean People's Liberation Front*, in **C. Clapham** (ed.): *African Guerrillas*, 19-35, James Currey : Oxford.
- Rodrik, D.** (1992). *Political Economy and Development Policy*, European Economic Review (Papers & Proceedings), 36, 329-336.
- Stark, O.** (1991). *The Migration of Labour*, Basil Blackwell, Oxford.
- Stiglitz, J. et al.** (1989). *The Economic Role of the State*, Bank Insinger de Beaufort NV, Amsterdam.
- Tullock, G.** (1967). *The Welfare Cost of Tariffs, Monopoly, and Theft*, Western Economic Journal, 5, 224-232.
- Van de Walle, N.** (1991). *The Decline of the Franc Zone : Monetary Politics in Francophone Africa*, African Affairs, 90, 383-405.
- Wintrobe, R.** (1998). *The Political Economy of Dictatorship*, Cambridge University Press, Cambridge.
- World Bank** (1998). *Assessing Aid*, A World Bank Policy Research Report, Oxford University Press, Oxford.
- Young, J.** (1998). *The Tigray People's Liberation Front*, in **C. Clapham** (ed.): *African Guerrillas*, 36-52, James Currey : Oxford.

Ostatní zdroje

A Cockroach Cannot Bring Forth a Butterfly. Kangura. February 1993, 40th edition.
<http://www.rwandafile.com/Kangura/k40r.html>.

Behuria, Pritish. *Between Party Capitalism and Market Reforms – Understanding Sector Differences in Rwanda*. The Journal of Modern African Studies 53, no. 03 (Září 2015): 415–50. doi:10.1017/S0022278X15000403.

Behuria, Pritish, and Tom Goodfellow. *The Political Settlement and “Deals Environment” in Rwanda: Unpacking Two Decades of Economic Growth*. *Effective States and Inclusive Development Working Paper*, no. 57 [cit 2023-10-14]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2771633.

Booth, D., F. Golooba-Mutebi. *Developmental Patrimonialism? The Case of Rwanda*. African Affairs 111, no. 444 (1 July 2012): 379–403.
doi:10.1093/afraf/ads026.

Cohen, Gili. *Israeli Arms Exports to Rwanda During 1994 Genocide to Stay Secret, Supreme Court Rules*. Haaretz. 12 April 2016, Online edition. [cit 2023-10-14].
Dostupné z: <http://www.haaretz.com/israelnews/premium-1.713907>.

Crisafulli, Patricia, Andrea Redmond. *Rwanda, Inc.: How a Devastated Nation Became an Economic Model for the Developing World*. 1st ed. New York: Palgrave Macmillan, 2012.

Dallaire, Roméo A., Brent Beardsley. *Shake Hands with the Devil: The Failure of Humanity in Rwanda*. London: Arrow Books, 2004.

Gettleman, Jeffrey. *In Africa, Benjamin Netanyahu Looks for Friends, and U.N. Votes, for Israel*. The New York Times. 6 July 2016, Online edition, sec. Africa. [cit 2023-10-14]. Dostupné z:
<http://www.nytimes.com/2016/07/07/world/africa/israel-africa-netanyahu-ugandakenya-rwanda.html>.

‘The Global Elite’s Favorite Strongman’. *The New York Times Magazine*, [cit 2023-10-14]. Dostupné z:

2013. <http://www.nytimes.com/2013/09/08/magazine/paul-kagame-rwanda.html>.

Goodfellow, Tom, Alyson Smith. *From Urban Catastrophe to “Model” City? Politics, Security and Development in Post-Conflict Kigali*. *Urban Studies* 50, no. 15 (1 November 2013): 3185–3202. doi:10.1177/0042098013487776.

IMF. *IMF Staff Completes Review Mission to Rwanda (No. 16/151)*. IMF Communications Department, [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2016/pr16151.htm>.

Lezhnev, Sasha, John Prendergast. *Rwanda’s Stake in Congo: Understanding Interest to Achieve Peace*. [cit Washington DC: Enough Project, [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://www.enoughproject.org/files/Rwanda%E2%80%99s%20Stake%20in%20Congo%20-%20Understanding%20Interests%20to%20Achieve%20Peace.pdf>

Longman, Timothy. *The Complex Reasons for Rwanda’s Engagement in Congo*. In *The African Stakes of the Congo War*, edited by John F Clark, 129–44. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2002.

Nyakyi, AB. *Letter Dated 23 December 1993 from the Permanent Representative of the United Republic of Tanzania to the United Nations Addressed to the Secretary-General*, [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB469/docs/DOCUMENT%2017.pdf>.

Prunier, Gérard. *Africa’s World War: Congo, the Rwandan Genocide, and the Making of a Continental Catastrophe*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2009.

The Rwanda Crisis: History of a Genocide. 2nd ed. Kampala, Uganda: Fountain Publishers Ltd, 1999.

Reyntjens, Filip. *Estimation Du Nombre de Personnes Tuées Au Rwanda En 1994*. Edited by Filip Reyntjens and Stefaan Marysse. *L'Afrique Des Grands Lacs. Annuaire 1996-1997*, 1997.

Tibon, Amir. *Rwanda President Paul Kagame to Speak at AIPAC's Annual Conference*. Haaretz. 17 March 2017, Online edition. [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://www.haaretz.com/israelnews/premium-1.777896>.

Zdroje použité v sekci vzdělávání

Hudson DL (1992). *New tools for international understanding: A peace education curriculum for Elementary School Students*, Hawaii: Spark M. Matsunga Institute for Peace, University of Hawaii.

Ibaba IS (2011). *Amnesty and peace-building in the Niger Delta: Addressing the frustration-aggression trap*. *Africana: The Niger Delta (Special Issue)*. 5(1), 238-271.

Jäger, U. (2014). *Peace education and conflict transformation in Berlin: Bergh of Foundation* Dostupné z: http://www.berghoffoundation.org/handbook/jaeger_handbook_e.pdf. Retrieved on 14/10/2023

Klaus S (2014). *Education and conflict transformation: Innovative approaches in formal and non-formal education*. Germany, GTZ Sector Program.

Micheilof S, Kostner M, Devictor X (2002). *Post-conflict recovery in Africa: An agenda for the Africa Region*. Africa Region Working Paper Series No. 30.

New Encyclopedia Britain Micropaedia Knowledge in Depth (1480) Vol,16,
Encyclopedia Britannica Inc .U.S.A

Ofoegbu FI (2017). *Attaining the milestone without doing the Mile: The Burden of the Educational Administrator in Managing Nigeria Education Crisis for Quality Education*. 189th Inaugural Lecture of the University of Benin, Benin City, Nigeria

Ogunyemi & Raheem. (2013). *Perceived relevance of human rights and peace education in post military Nigeria*. IFRA special research issue 2 (1), 1– 17. [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://books.openedition.org/ifra911>

Okobiah SO (2017). *Education in a period of Recession: Being keynote address presented at the 10th International Conference of the Faculty of Education* (pp. 5-18). Abraka, Nigeria.

Oxford. Dictionary of Current English. (1998). Dostupné z:
<http://dictionaryof English.com>

Schneider J (2000). *The refugee crisis in Southern and Central African*. The Journal of Humanitarian Assistance. 2(3), 55-70

Space for Peace. (2010). *Peace Education: A working definition*. [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://www.spaceforpeace.net/pe.phtml>.

United Nations Educational, Scientific and cultural Organization (UNESCO) [cit 2023-10-14]. Dostupné z: www.unesco.edu.com.

UNESCO, (1999). *A Declaration on a culture of Peace Article A/53/243* Fifty-Third Session, Agenda Item 31 Culture of peace.

UNICEF (2011). *The Role of Education in Peacebuilding: Literature Review: Back on Track*: New York

UNESCO. *Associated Schools Project Network (ASPnet)*. World Wide Web. [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/cpp/ecp/asp.htm>.

UNESCO. *Education for a culture of peace*. [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/education/ecp/presentation.htm>

UNESCO. *Human Rights Education*. [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/education/hci/index.html>.

UNESCO (2017). *Mainstreaming the Culture of Peace*. November 2002. [cit 2023-10-14]. Dostupné z: www.unesco.org

UNESCO. *Non-violence education*. [cit 2023-10-14]. <http://portal.unesco.org/education>.

UNESCO. *Physical Education and Sport*. [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/education/educprog/mineps/home.htm>.

Usman IG (2013). *Violence, An acheles heel in the attitude of Nigerian insurgent youths and a threat to National security: counselling strategies as panacea*. *European Journal of Business and Social Sciences* 1(12) 96 – 106.

World Book Encyclopedia International (1996) Vol, 15, A Scott Fetzer Company, London.

RVP (2023). *Rámcový vzdělávací program*. [cit 2023-10-14]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacii-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Zachraň Zeměpis (2023). *Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty s využitím atlas.mapy.cz*. [cit 2023-09-18]. Dostupné z: <https://zachranzemepis.cz/mezinarodni-organizace-a-mezinarodni-konflikty-s-vyuzitim-atlas-mapy-cz/>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Funkce výpočtu základního modelu.....	16
Obrázek 2: Vztah mezi veřejnými mzdami a veřejnou zaměstnaností.....	29
Obrázek 3: Administrativní členění Rwandy.....	32
Obrázek 4: Domácí investice ve Rwandě.....	37
Obrázek 5: Místa největších masakrů.....	40

Přílohy:

Využití stránky atlas.mapy.cz při výuce politické geografie

Na příkladu aktuální události z domácího / zahraničního zpravodajství si ujasníme, jaké známe mezinárodní organizace, čím se zabývají a co znamená jejich podpora směrem ke členům.

Metody:

Brainstorming, práce s mapou, řízená diskuze, společné hodnocení

Forma zpracování:

Individuální práce, případně práce ve dvojicích; společné sdílení v celé třídě

Pomůcky:

Pracovní list, zařízení (postačí žákovské mobily) s internetovým prohlížečem a připojením na internet, tabule s fixy (alt. flipový papír a fixy), učitelský počítač s projektořem

Cíle výuky:

- Žák umí jmenovat příklad mezinárodního konfliktu a objasnit jeho podstatu.
- Žáci umí jmenovat mezinárodní organizace, a to včetně těch, jichž je Česká republika členem.
- Žáci dokáží uvést výhody a nevýhody plynoucí ze členství v jednotlivých mezinárodních organizacích a porovnat jednotlivé státy mezi sebou právě z daného hlediska.
- Žáci si upevní své znalosti o mezinárodních organizacích a jejich činnostech, dokáží pojmenovat a odlišit od sebe:
 - jaké jsou cíle významných mezinárodních organizací,
 - jaké prostředky využívají k dosažení daných cílů,
 - jakou podporu poskytují svým členům.

1. Evokace

Brainstorming žáků v rámci řízené diskuze – „**Kde se podle Vás v současnosti odehrávají mezinárodní konflikty a proč? Jmenujte konkrétní konflikty.**“

Jednou z možností je žáky navést, kde by mohli najít inspiraci – mohou hledat v atlasu u zpravodajské části nebo je můžeme navést přímo na mapu Ohniska napětí.

Učitel zapíše na tabuli a žáci si následně demokraticky zvolí jedno téma, kterému se budou v hodině blíže věnovat.

2. Uvědomění si významu informací

Po zvolení tématu učitel pomocí řízené diskuze spolu s žáky vytvoří základní charakteristiku zvoleného mezinárodního konfliktu. Nesmíme zapomenout na rozdělení na přímé a nepřímé účastníky konfliktu – zde se dostaneme na pole působnosti mezinárodních organizací.

Následně žáky motivujeme, aby si pokládali následující otázky:

- Jaké existují mezinárodní organizace?
- K čemu slouží mezinárodní organizace?
- Jaká je role mezinárodní organizace při národních/mezinárodních konfliktech?
- Jaké pravomoci by měla mít mezinárodní organizace?
- Na jaké straně by měla stát mezinárodní organizace? Přísluší jí si zvolit konkrétní stranu v rámci mezinárodního konfliktu?

V prostředí Atlas.mapy.cz necháme žáky, ať sami najdou vhodné mapy pro dané téma „mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty“.

Tyto mapy jim mohou pomoci zodpovědět některé otázky.

Mohou to být např. tyto mapy: Ohniska napětí, Členství v EU, NATO, G7, OECD, OPEC; příp. Čistá migrace nebo Uprchlíci podle země původu, Míra svobody.

Je dobré se žáků zeptat, proč zde není uvedena mapa členských států OSN, když je to tak velmi dobře známá světová mezinárodní organizace? Jak by postupovali, kdyby dostali zadáno mapu na dané téma vytvořit?

3. Praktická část

Učitel společně s žáky vyplní tabulku v pracovním listu, který jim promítá na plátno. Zároveň žáci mají tento list vytištěný.

Úkolem je porovnat dva státy - hlavní aktéry vybraného mezinárodního konfliktu - s ohledem na jejich (ne) členství ve vybraných mezinárodních organizacích.

- 1) Prvním krokem je doplnit do prvního řádku tabulky názvy států – hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
- 2) Druhým krokem je doplnit do prvního sloupce názvy / zkratky nadnárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat (např. podle vytipovaných map v Atlasu v posledním kroku části “Uvědomění si významu informací”).
- 3) V posledním kroku žáci samostatně pracují s tematickými mapami v Atlasu a spolupracují s učitelem na vyplnění zbylých sloupců tabulky, alternativně samostatně

vyplňují tabulku.

Zbylé úkoly jsou součástí reflektivní (závěrečné) části výuky. Žáci si doplní vlastní text do volných částí mezi oběma úkoly.

4. Reflexe

Po doplnění tabulky se učitel spolu s celou třídou zamýšlí:

Jaké důsledky má pro vybrané státy členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích?

Co může být motivem ve snaze o připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace?

Co pro dané státy znamená členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Podstatné je dívat se na problém rovněž optikou samotné mezinárodní organizace - vyvolat mezi žáky diskusi nad:

- jejími dosavadními / budoucími kroky vůči oběma (či více) aktérům vybraného mezinárodního konfliktu;
- pravomocemi, principy fungování a rolí mezinárodní organizace v rámci vybraného mezinárodního konfliktu.

Zhodnocení práce:

Závěrem je vhodné použít některou z forem reflexe hodiny jako zpětnou vazbu pro učitele.

Co si odnáším za vědomosti a co je mi užitečné - co bych potřeboval ještě probrat - co je mi k ničemu), či aktivita +/-/? (co se mi líbilo, co se mi nelíbilo, jaké mám připomínky).

Pracovní list

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:

- pokud je stát členem, zapiš “ANO”, anebo ✓
- pokud není stát členem, zapiš “NE”, anebo –

Stát/Mezinárodní organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:

4. Jaké **důsledky** má pro vybrané státy členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích? Co může být motivem ve snaze o **připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace?**

5. Co pro dané státy znamená **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích **s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Doplně postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN	Branda	Francie	
	PPF	Interkone	

4 Jaké důsledky má pro vybrané státy členství / (nečlenství) v daných mezinárodních organizacích?
Co může být motivem ve snaze (o připojení se k organizaci) o vystoupení z organizace?

Ochrana již připojených států

5 Co pro dané státy znamená (členství) nečlenství v daných mezinárodních organizacích s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Ochrana již připojených států

Politická geografie

- Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3

Doplň postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1: <i>Rwanda</i>	Stát 2:	Stát 3:
<i>nyf osn</i>	<i>osn</i>		
	<i>francie Rwanda</i>	<i>francie</i>	
	<i>nyf</i>	<i>interkanave</i>	

4

Jaké důsledky má pro vybrané státy členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích? Co může být motivem ve snaze o připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace?

připojení - větší ochrana
členství - ochrana
nečlenství - menší ochrana odsahání států nebo žádná pomoc
vystoupení - menší ochrana

5

Co pro dané státy znamená členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt mezi dvěma (či více) vybranými státy?

vel: menší ochrana a pomoc
o: větší ochrana a pomoc

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Doplně postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN	RWANDA	FRANCIE	
	RPF	INTEREHANWE	

4 Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství** / **nečlenství** v daných mezinárodních organizacích?
 Co může být **motivem** ve snaze **připojení se k organizaci** / o vystoupení z organizace?

→ ochrana daného státu, ostatní státy mu oporají.
 → bezmoc

5 Co pro dané státy znamená **členství** / **nečlenství** v daných mezinárodních organizacích **s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Jsou s nimi: v boj: a nemají tak velkou oporu

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1

2

3

Doplň postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN	Rwanda	Francie	
RBF	RBF	Interehawne	

4

Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích?
Co může být **motivem** ve snaze o **připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace**?

Timě byla společná obrana

5

Co pro dané státy znamená **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích **s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Je jim členem je bezpečnost, společné hodnoty demokracie všech členů vojenskými a politickými prostředky a svoboda.

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Dopln postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizací a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN	Rwanda	Francie	
RBF	RBF RBF	INTERHAMWE	

4 Jaké **důsledky** má pro vybrané státy členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích? Co může být **motivem** ve snaze o **připojení se k organizaci** / o **vystoupení z organizace**?

My jsme rádi že jsme v NATO, protože na nás jen tak nikdo nezaútočí.

5 Co pro dané státy znamená členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích s **ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Mezi Ukrajinou a Ruskem že jakoby nemůžeme jít na tu Ukrajinu pomoci, ale musíme jim jen posílat peníze, zbraně atd.

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3

Doplň postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN	Rwanda	Francie	
RBF	RBF	Interehamwe	

4

Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích?
Co může být **motivem** ve snaze o **připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace**?

* Členství → společná obrana. Aby jim pomohali při válkách, mají bezpečnost a svobodu.

5

Co pro dané státy znamená **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích s **ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Poskytují jim pomoc při válkách a pomáhají v bojích, a dodávají zbraně. Společně

Zajišťují společnou obranu a ochranu

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Doplně postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN	RWANDA	FRANCIIE	
	RPF	INTEREHANWE	

4 Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích? Co může být **motivem** ve snaze o připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace?

Kdyby nás někdo napadl tak by se ostatní země napadli.

5 Co pro dané státy znamená **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích s **ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Nikdo není na své straně.

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Dopln postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN	Rwanda	Francie	
	RPF	Interne hamule	

4 Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství** / **nečlenství** v daných mezinárodních organizacích? Co může být **motivem** ve snaze **připojení se k organizaci** / o **vystoupení z organizace**?

byly by nás například napadla třeba tak nám je amerika a evropa na pomoc

5 Co pro dané státy znamená **členství** / **nečlenství** v daných mezinárodních organizacích **s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

byly by stát napadla pod nálo nebo jiné ohrožení pro všechny

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3

Doplň postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN OEAS	Rwanda Rwanda Archie	Francie	
	RPF	interhamwe	

4 Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích?
 Co může být **motivem** ve snaze o **připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace**?

aby se ni nikdy nepodařilo nastat válku

5 Co pro dané státy znamená **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích s **ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

doce je pomoci a hospodářství
nevalit se tam kde je to nato a EU

Niki

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Doplň postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN	RWANDA	FRANCIE	
	RPF	INTEREHAMWE	

4 Jaké důsledky má pro vybrané státy členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích?
Co může být motivem ve snaze o připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace?

PROTOŽE KDYŽ ZAČNE VÁLKA TAK ABY JIM MĚKDO POMOHL
PROTOŽE NICH JE MÁLO. TAK ABY NEBOJOVALI SAMI

5 Co pro dané státy znamená členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt mezi dvěma (či více) vybranými státy?

NEVÁLČÍ SE TAM KDE JE NATO PROTOŽE SE BOJÍ NATO NATO ZÚTOČIT

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Doplň postupně následující tabulku:

- Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
- Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
- Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
^{OSN} RWANDA OSN	RWANDA	Francie	
	RPF	in Tchad	

4 Jaké důsledky má pro vybrané státy členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích? Co může být motivem ve snaze o připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace?

~~Aby jim jim pomohli z~~
 NATO Aby se nemuseli bránit sami
 EU Aby měli peníze

5 Co pro dané státy znamená členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Výhody nevalčilo by se tam

ingra

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Doplně postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
O E S E N	Rwanda	Francie	
	RPF	INTERHAMWE	

4 Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích?
Co může být **motivem** ve snaze o **připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace**?

Protože nechtějí být samé a být v rámci
na nepokojy i

5 Co pro dané státy znamená **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích s **ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3

Doplň postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
OSN	Rwanda	Francie	
	RPF	interakce	

4 Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích?
 Co může být **motivem** ve snaze o **připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace**?
 abychom nebyli na páty, a mohli být sama

5 Co pro dané státy znamená **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích **s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Dopln' postupn' nasledující tabulku:

1. Do prvního řádku dopln' názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce dopln' názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a dopln' tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1: <i>RI</i>	Stát 2:	Stát 3:
<i>OSN</i>	<i>Rouanda</i>	<i>Francie</i>	
	<i>RPF</i>	<i>Murkomwe</i>	

4 Jaké důsledky má pro vybrané státy členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích?
Co může být motivem ve snaze o připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace?

Aby pomáhali *Aby nemuseli být sami*
Aby jsme jim pomáhali *EU s hospodářským*

5 Co pro dané státy znamená členství / nečlenství v daných mezinárodních organizacích s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Neválí se sám kde je NATO.

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Doplně postupně následující tabulku:

- Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
- Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
- Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1:	Stát 2:	Stát 3:
D.S.M	ERWANDA	FRANCE	
	R.P.F	INTERĚHAMWE	

4 Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích?
Co může být **motivem** ve snaze o **připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace**?

aby chcel být v členství z evropy

5 Co pro dané státy znamená **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích **s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

NE VALĚI TAM DE JE NATO

Politická geografie

– Mezinárodní organizace a mezinárodní konflikty

1 2 3 Doplně postupně následující tabulku:

1. Do prvního řádku doplň názvy států - hlavních aktérů vybraného mezinárodního konfliktu.
2. Do prvního sloupce doplň názvy / zkratky mezinárodních organizací, jejichž členství chceme porovnávat.
3. Ověř v Atlasu v příslušných tematických mapách členství ve vybraných organizacích a doplň tabulku:
 - o pokud je stát členem, zapiš "ANO", anebo ✓
 - o pokud není stát členem, zapiš "NE", anebo -

Zvolený mezinárodní konflikt:

Stát / Mezinárod. organizace	Stát 1: RPA RPA	Stát 2:	Stát 3:
OSN	Rwanda	Francie	
	RPF	INTERHAMWE	

4 Jaké **důsledky** má pro vybrané státy **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích?
Co může být **motivem** ve snaze o **připojení se k organizaci / o vystoupení z organizace**?

Když jsem členem nějaké organizace a jsou v ohrožení ta organizace jim ~~komo~~ pomůže. Jiná organizace má jiný výhled

5 Co pro dané státy znamená **členství / nečlenství** v daných mezinárodních organizacích **s ohledem na právě probíhající mezinárodní konflikt** mezi dvěma (či více) vybranými státy?

Nečlenství ukrajiny v NATO znamená že nemají žádnou pomoc států z NATO. V ~~členství~~ prostoru NATO se totiž nevadí